

PO 3. ZASEDANJU MEŠANEGA ODBORA V RIMU

Koliko let bomo še čakali na naše pravice?

Učne moči naj se, če treba, uvedejo iz inozemstva -- Italijanski nacionalisti proti lastni narodni manjšini

S številnih strani smo bili pozvani, naj bralcem pojasnimo, kaj je z delom italijansko-jugoslovanskega mešanega odbora, ustanovljenega l. 1954 za zaščito narodnih manjšin na Tržaškem, ki je zaključil pred kratkim svoje 3. zasedanje v Rimu.

V Novem listu smo že na kratko povedali, o čem so odposlanci sosednih držav v Rimu razpravljali: najprej so reševali nekatere pritožbe zasebnikov, zatem obravnavali vprašanje manjšinskega šolstva in končno dvojezičnost v uradih ter javnem življenju.

Ker so seje odbora tajne, nam seve ni znano, kaj so v podrobnosti sklenili. Vemo le to, da se glede dvojezičnosti, razume se, da predvsem na našem področju, niso mogli zediniti in zato preložili zadevo na prihodnje jezensko zasedanje. Ravno tako je prišlo v javnost, da so v vprašanju manjšinskih šol sprejeli nekatere sklepe ter jih v obliki soglasnih priporočil dostavili Beogradu in Rimu. Vedeti je namreč treba, da slednja odločitev pripada obema vladama, zakaj mešani odbor ima le posvetovalen glas.

»PRIVILEGIJI« SLOVENSkih ŠOLNIKOV

Kakšne so zahteve Slovencev glede šolstva, je splošno znano. Prvo, kar naša manjšina terja, je, da morajo naše šole biti stalne in v vsakem pogledu enakopravne italijanskim. Enako kot šole mora biti stalno in enakopravno tudi slovensko učno osebje.

Še danes je namreč ogromna večina slovenskih učiteljev in profesorjev le začasno nameščenih. Vsako leto morajo iznova prositi za sprejem v službo, vsak čas jih oblastvo lahko odpusti, ne da bi se jim priznala niti odpravnina niti pokojnina. Socialno so po obstoječih predpisih slabše zaščiteni kot hišne pomočnice.

Ko smo spričo vsega tega oni dan brali v Piccolu, da slovenski učitelji in profesorji uživajo pod Italijo prav posebne pravice ali »privilegije«, nam je od ogorčenja šinila kri v glavo.

Ker smo prepričani, da imajo odgovorni močje v Rimu več čuta za socialno pravičnost kot naši domači nacionalistični strupenjaki, upamo, da bo vsaj ta krivica v doglednem času odpravljena.

To se mora zgoditi z novim zakonom za slovenske šole. Tak zakon bi bil moral seve že davno iziti. Izdati bi ga bili morali še Amerikanci in Angleži, ki so eno desetletje imeli vso oblast na Tržaškem. Da Slovencev niso izenačili v pravicah z Italijani, jim ne moremo pozabiti. Velik del odgovornosti, da nismo že pod njimi dobili pravičnega šolskega zakona, nosijo seveda tudi tisti slovenski

močje, ki so bili v zadevah našega šolstva svetovaleci in sodelavci zaveznikov. Bili so pač brezbrizni ali pa nesposobni.

PALAMARA KRŠI POGODBO

Kar so imenovani močje zanemarili, je skušal popraviti londonski sporazum jeseni l. 1954. V njem je slovensko šolstvo na bivšem Svobodnem trž. ozemlju pravno zaščiten.

Toda kaj pomaga najlepša pogodba, če je oblastniki sami ne spoštujejo? V londonskem dogovoru je, postavimo, določeno, naj bodo učitelji in profesorji istega materinega jezika kot učenci. Načelo je edino pravilno. Slovence pri nas naj poučujejo šolniki, ki so slovenskega rodu, italijanske dijake v bivši coni B pa italijanskega pokolenja.

Skoro istočasno, ko so bili zbrani v Rimu predstavniki Italije in Jugoslavije, da zagotovijo spoštovanje londonskega sporazuma, je pa izšla v Trstu odredba, po kateri na slovenskih šolah lahko poučujejo italijanščino namesto dosedanjih slovenskih učnih moči — Italijani. Človek se sprašuje zakaj bi slovenski šolniki, ki znajo italijanščino, ne smeli več predavati tega predmeta slovenskim dijakom. Saj je vendar v londonski pogodbi črno na belem zapisano, naj bodo učitelji in profesorji istega rodu kot dijaki!

Nova odredba, za katero nosi polno odgovornost generalni komisar Palamara, je potemtakem v kričočem nasprotju z londonskim sporazumom. Medtem ko je italijansko-jugoslovanski mešani odbor zasedal v Rimu,

da ta sporazum ščiti, ga je dr. Palamara v Trstu rušil. Kakšna je ta politika?

Isto pravico kot mi zahtevajo seve zase Italijani v bivši coni B. Tudi oni žele in terjajo, naj njihove otroke poučujejo in vzgajajo učitelji in profesorji laške narodnosti. Imajo popolnoma prav in mi se z njimi strinjamo!

UČNO OSEBJE IZ TUJINE

Ondotnega italijanskega prebivalstva ne zadene namreč nobena krivda, da ga je svoj čas domače italijansko učiteljstvo pustilo na cedilu ter množično zbežalo čez mejo. Zapuščeno ljudstvo ima kljub temu pravico, da poučujejo njegove otroke učitelji in profesorji italijanskega rodu, kot predpisuje londonski sporazum.

Kako to izpeljati, če primanjkuje učnega osebja? V Rimu je mešani odbor našel naslednji izhod: na Reki naj se obnovi nekdanje italijansko učiteljstvo, dokler pa iz tega ne izide dovolj naraščaja, naj se italijansko učno osebje uvede v Istro iz Italije. Nič za to, če nima jugoslovanskega državljanstva. Naj le poučujejo otroke inozemci. Nobena nesreča! Pravica otrok do pravičnega pouka mora stati nad vsem drugim.

Tudi v tej zahtevi celoma soglašamo z Italijani v Istri. Samo po sebi se pa razume, da velja isto načelo tudi za Slovence naših krajev. Pri nas bi bilo, mimogrede rečeno, zlasti krvavo potrebno, da se nameste v Beneški Sloveniji duhovniki, zmožni jezika vernikov, pa čeprav ne bi imeli italijanskega državljanstva.

Kaj je z dvojezičnostjo?

To je najhujša zadeva. In sicer zastran tega, ker naletava rimska vlada pri izvajanju tega dela londonskega sporazuma na besen, skoro patološki odpor tukajšnjih italijanskih nacionalistov.

Kar se dogaja pri nas, je pravecata sramota za italijansko in evropsko kulturo: kadar si slovenski zastopnik drzne spregovoriti v lastnem jeziku na seji tržaškega ali goriškega mestnega sveta ali v pokrajinskem zboru, se redno usuje nanj divjaški krik in vik, vmes seže s psovkami občinstvo z galerij, italijanski tovariši ropočejo z nogami ter prisilijo Slovenca k molku.

Višek je pa bil dosežen pred nekaj meseci, ko so vojaška oblastva klicala pod orožje slovenske tržaške meščane z dvojezičnim lepakom. Tedaj se je zgodilo nekaj, česar Slovenci ne bodo mogli nikdar pozabiti: tržaške zbornice odvetnikov, zdravnikov, trgovcev, slavna Lega Nazionale in razne politič-

ne stranke so dvignile krik, kot da bi njihove voditelje kdo klal z mesarskim nožem. Da se v mestu, kjer živimo nad tisoč let, uporablja v javnosti poleg italijanščine na drugem mestu slovenščina, so razglasili za težko žalitev in izzivanje italijanskega naroda. V tej gnusni gonji zoper Slovence so stali povsod na vodilnem mestu demokristjani. Kmalu zatem smo kljub temu doživeli, da so se našli med nami ljudje, ki so za parlamentarne kandidate ravno te skupine brez sramu med Slovenci — agitirali!

PROTI LASTNEMU NARODU

Proti dvojezičnosti so italijanski nacionalisti seve ravno tako danes, kot so bili pred volitvami. Njihovo glasilo Messaggero Veneto je skušalo oni dan to protislovensko stabilšče celo teoretično upravičiti. Slovenci teh krajev, je dejal, razumejo od nekdanj poleg

(Nadaljevanje na 3. strani)

NOVICE Z VSEGA SVETA

FANFANI SE JE VRNIL

Amintore Fanfani se je s svojega kratkega obiska v Washingtonu, Londonu in Bonnu vrnil zadovoljen v Rim. O svojem potu je poročal predsedniku Gronchiju in zunanje-političnemu odboru parlamenta.

Na zapadu je tolmačil nazore rimske vlade, kako naj bi se uredili odnosi z Arabci. Če si hočejo zahodnjaki pridobiti njihovo prijateljstvo ter preprečiti, da padejo pod vpliv Kremlja, jih morajo širokosrčno podpirati. Ustanovi naj se poseben mednarodni sklad za razvoj in napredek gospodarstva

TAKO REKOČ SPLOŠNO PRIZNAN

Novo republiko Irak je priznala tudi Velika Britanija. Isto so storile Italija, Avstrija, Japonska in Turčija. Voditelj krvavega prevrata polkovnik Kerim Kasem je torej tako rekoč že od vseh priznan kot zakoniti načelnik vlade.

NENAVADNA NESREČA

Blizu Padove se je v nedeljo pripetila čudna nesreča. V velikem avtobusu se je iz Roviga vozilo ponoči 50 izletnikov, ki so že vsi

težko ranjenih. Stanovalci v zgornjih prostorih so se na čudežen način rešili.

STRELA UBILA BENEŠKO SLOVENKO

V nedeljo je vso Beneško Slovenijo zajel močan vihar. Čeprav je treskalo, da se je zemlja tresla, so verniki vseeno hiteli k sv. maši. Nedeljsko dolžnost je hotela opraviti tudi skupina žen iz vasi Matajur, ki se nahaja 1000 metrov nad morjem. Ko so skoraj dospеле do cerkvenega praga, je mednje nenadno udarila strela. Vse so popadale na tla. Sosedje so jim takoj prihiteli na pomoč in so jih odnesli v najbližjo hišo. Počasi so jih spravili k zavesti, eno izmed žensk, 40-letno Marijo Gošnjak, je pa strela tako hudo oplazila, da je nekaj ur kasneje izdihnila.

V AMERIKI

Silno mnogo dela imajo v New Yorku posebne detektivske pisarne, katerih glavni posel je odkriti osebe, ki so brez sledu zginile. Letos se je v teh pisarnah oglasilo 70.000 poročenih žensk z naročilom, naj tajni policisti iščejo njihove izginate može. Zakonskih mož, ki bi s pomočjo detektivov radi našli ubegle »boljše polovice«, je pa bilo samo 15.

NAJMANJŠI OTROK

Angleži se lahko ponašajo z novim prvenstvom. Zakoncema Bundy v Cambridgu se je rodil sinček, ki je najmanjši novorojenček, kar jih pozna medicinska veda. Tehta komaj pol kilograma. Čeprav je prišel na svet štiri mesece prezgodaj, je popolnoma čil in zdrav.

OBVESTILO

Ker bo sredi avgusta vse naše osebe na enotedenskem dopustu, bo prihodnja številka **N o v e g a l i s t a** izšla v četrtek, 21. avgusta 1958.

Uredništvo

arabskih deželá, Italija sicer nima sredstev, da bi tu odločala, a je pripravljena s svojimi skromnimi močmi pomagati. Za svojo idejo je Fanfani našel na zapadu precej razumevanja.

Še važnejše pa je, da se je Fanfani vneto zavzemal za enotno politiko zahodnjakov v odnosih do komunističnega vzhoda. V ta namen je nujno potrebno, da se zavezniki iz Atlantske zveze stalno med seboj posvetujejo, ne pa da nekatere velesile odločajo na lastno pest ter se ne brigajo za mnenje zaveznikov, kot je n. pr. Italija.

V tem pogledu je imel, kot se zdi, Fanfani resničen uspeh: odslej bodo zapadnjaki tesneje sodelovali v politiki in gospodarstvu.

SPREMEMBA V LIBANONU

Libanonski parlament je izvolil novega predsednika republike. Državni poglavar je postal namesto dr. Šamuna general Šaheb, s katerim so tudi uporniki zadovoljni. Zanj je glasovalo 48 od 56 prisotnih poslancev.

Zanimivo je, da je bila zbornica med volitvami zastražena kot prava trdnjava. Poslopje je bilo obdano z bodečo žico, na strehah sosednih hiš so bili nameščeni policisti, vse stranske ulice so bile polne oklopnih vozov, pred vhodom v parlament so pa štrlele številne strojne puške.

Po izvolitvi je voditelj vstajnikov Saeb Salem stopil v stik z novim predsednikom ter se z njim domenil, da je treba takoj ustaviti boje. Zato se je pa general Šaheb obvezal zahtevati od Amerikancev, naj povlečejo svoje čete iz dežele.

Libanon se polagoma pomirjuje. Njegov dosedanji predsednik Šamun bo odpotoval v Ameriko.

UMESTEN UKREP

Minister za javna dela je izdal na vse prefekte oster ukaz, naj zlasti ob nedeljah in praznikih pojačajo nadzorstvo na cestah. Da ne bo toliko nesreč, bo ob prazničnih dneh tovorni promet sploh prepovedan. Povečane so obenem kazni za nemarne vozače.

Posebna navodila bodo izdala, kot čujemo, tudi cerkvena oblastva: kdor zastran prenažle vožnje resno oškoduje bližnjega, jemlje na dušo smrtni greh!

dremali, ko jih prebudi močan sunek in se znajdejo sredi neke gostilne. Stene so se začele rušiti, razbite steklenice frčati naokrog, vmes se je čulo vpitje ranjencev.

Kaj se je bilo zgodilo? Utrujeni vozač je za nekaj trenutkov zaspal pri krmilu in tresčil z vozilom skozi stene gostilne. Iz razbitin so ga povlekli mrtvega, 7 oseb je pa bilo

Rusija odbila vrhunski sestanek

Prav v trenutku, ko je svet pričakoval, da bo Hruščev v imenu Rusije pristal na sklicanje sestanka najvišjih predstavnikov zapadnih velesil in Sovjetske zveze, kakor sta ga hotela imeti Amerika in Anglija, je udarila v javnost noviča, ki je vse presenetila: Hruščev se je premislil ter sestanek z zapadnjaki odklonil.

Namesto tega je v imenu svoje vlade zahteval, naj se takoj skliče izredna glavna skupščina Organizacije združenih narodov, da bi se na njej obravnaval »vpad ameriških čet v Libanonu« in angleška vojaška zasedba sosedne Jordanije.

Namen Nikite Hruščeva je očiten: Amerikance in Angleže je treba prikazati svetu kot napadalce in glavna skupščina naj jih pozove, da brez odlašanja umaknejo svoje čete iz obeh dežel Srednjega vzhoda. Namesto za pogajanja in mirno poravnavo se je torej Hruščev odločil za javen politični boj z zapadnjaki.

Pod vplivom Kitajcev

Dogodek je vzbudil presenečenje, ker je bil doslej ravno Hruščev tisti, ki je najodločneje zahteval pogajanja na najvišji ravni.

Ljudje se zato upravičeno sprašujejo, zakaj je Rusija čez noč spremenila svoje stališče.

Stvar bomo laže razumeli, če upoštevamo, da je imel medtem Hruščev dolg zaupen sestanek z Mao Tse Tungom. Ne da bi kdo v Moskvi kaj opazil, je sedel na letalo ter odfrlel v Peking, kjer je imel 3 dni trajajoče razgovore z voditelji komunistične Kitajske.

Kaj Mao Tse Tung hoče, je znano. On je bil že spočetka nasproten, da se spor med

Kremljem in zapadom reši v okviru Združenih narodov, to pa že zavoljo tega, ker zastopa tam Kitajce še vedno Čang Kaj Šek, za katerim stoji le otok Formoza in ne Kitajska. Vse dotlej, dokler se uradno ne prizna komunistična vlada, si Mao želi le to, da bi se spor med Kremljem in zapadom čim bolj poglobljaj in širil.

Zdi se, da se je Hruščev v Peking vdal kitajskemu pritisku. Od tod nenadni preokret v politiki Kremlja.

Amerika se brani

Ko je Hruščev preklical, kar je prej sam zahteval, ter namesto vrhunskega sestanka predlagal sklicanje glavne skupščine Združenih narodov, je Eisenhower brez oklevanja sovjetski predlog sprejel.

To je storil, čeprav trenutni diplomatski položaj Anglo-Amerikancev ni najboljši.

Vse azijsko-afrikanske države so jim namreč danes nasprotno in tudi dežele tako imenovane Latinske Amerike niso navdušene za Washington. Vrh vsega se Anglo-Amerikanci tudi na Francijo generala De Gaulla ne morejo v vsem zanesti. Da bo glavna skupščina izglasovala Anglo-Amerikancem zaupnico, je zato postalo zelo negotovo.

Eisenhower je, kljub temu brez oklevanja privolil v glavno skupščino, ker hoče vsemu svetu dokazati, da ima Amerika popolnoma čiste roke ter se ji ni treba bati nobene javne razprave. Če so se njene čete izkrcale v Libanonu, se je to zgodilo na izrecno željo in prošnjo zakonite libanonske vlade! V ostalem so pa v Washingtonu že pred tednom izjavili, da bodo svoje vojaštvo umaknili v trenutku, ko bodo zakoniti predstavniki Libanoncev sami to želeli.

NOVICE

ŽIČNICA NA KRVAVEC

V soboto so pri Cerkljah na Gorenjskem slovesno predali obratovanju novo žičnico na Krvavec, ki je dolga 2550 m. Višinska razlika znaša 800 m in je največja v državi. Zgornja postaja se nahaja 1472 m nad morjem, kamor doseže v 17 minutah. Na Gorenjskem nameravajo zgraditi še štiri velike ter več manjših smučarskih žičnic.

NEURJE NA KOROŠKEM

V zahodnem delu Koroške je prejšnji petek divjalo strahovito neurje, ki je povzročilo več milijonov šilingov škode ter zahtevalo 16 smrtnih žrtev. Voda je vdrla v mnoga stanovanjska poslopja ter tako razrila ceste, da je bil promet več dni prekinjen. V bližini Milstättskega jezera, kjer taborijo tujeje, je vihar odnesel več kot 10 avtomobilov v jezero ter povsem razdejal taborišče.

ZAKAJ JE DESNA TA PRAVA?

V večini držav je promet urejen tako, da vozijo vsa vozila po desni strani ceste. Baj je to vpeljal Napoleon. Prej je bila leva stran predpisana v vseh deželah, ker je bilo za vojake prikladneje, da so ob srečanju s sovražnikom bili na njegovi desni. Napoleon pa je hotel sovražnika presenetiti. Zato je s

MEJA SREDI GOSTILNE

Na meji med republikama Missouri in Kansas v Združenih državah Amerike je gostilna Pri zadnjem beliču. Meja teče prav skozi večjo sobo gostilne. Do polnoči imata obe polovici gostilne približno enako število gostov, opolnoči pa se začne gostje, ki so doma iz republike Missouri, seliti v drugi del gostilne. Tako ravnajo, ker je po polnoči v njihovi državi prepovedano točenje alkoholnih pijač, medtem ko v Kansasu tega predpisa ni.

MISIJONAR V MOSKVI

Ta teden so se v Moskvi zbrali k mednarodnemu zborovanju geofizikov znanstveniki z vsega sveta. Med povabljenici je prvič tudi katoliški misijonar, in sicer pater Janez Koster. Seveda ga sovjetska vlada ni povabila v Moskvo misijonarit, a nehoti je morala priznati, da se tudi med ponižnimi oznanjevalci božje besede skrivajo znameniti učenjaki. Pater Koster živi v črnski državi Ghana, kjer je postavil posebne vrste opazovalnico za radioastronomijo. V tej stroki je menda edini učenjak na svetu. V Moskvi bo misijonar učenjak predaval o izžarevanju radiozvezd in o magnetnih motnjah na ekvatorju ali ravniku.

JE PRECEJ NESLO

V Genovi je policija izsledila družbo starejših gospodov, izvečine Židov, ki so ponarejali zelo redke znamke tujih držav ter jih za drag denar prodajali filatelistom, da jih denejo v svoje zbirke. Goljufi so pri tem zaslužili na stotine milijonov lir.

svojo vojsko korakal vedno po desni strani. Obenem pa je ukazal tudi civilistom, naj hodijo po desni strani ceste. Zavoljo tega je tudi v vseh deželah, ki jih je Napoleon zavojeval, desna stran vpeljana v promet; v večini teh dežel pa, ki mu niso podlegle, se morajo ljudje še vedno držati leve strani ceste.

STOLETNICA

Dne 19. julija je minilo sto let, odkar se je rodil v Gorici po vsem svetu znani ljubitelj in opisovalec planin dr. Julij Kugy. Pozneje je živel v Trstu. Bil je obvladovalec gora z duhom in telesom. Iz njegovih knjig: Pet stoletij Triglava, Julijske Alpe v slikah, zlasti pa »Delo — glasba — gore« se razbere njegovo sveto čiščenje prelepe božje narave. Trenta in Oveja ves sta postali Kugyjev drugi dom; tu je s slovenskimi planinci vodniki navezal prijateljske stike. Najbolj pa s »Trentarjem«, planinskim župnikom, in planincem Abramom, s katerim sta pri plezanju iskala ne višja gorã, marveč njih — dušo. Obema ohranimo svetel spomin!

KOLERA

Že dolgo let ni kolera v Aziji tako divjala kot letos. Kosila je posebno v Indiji, Pakistanu, Burmi in Siamu. V teh deželah so že do konca julija zaznamovali 21.000 smrtnih slučajev. Bolnih pa je nad sto tisoč oseb.

Po svetu

Japonsko — Japonci so dobili žival, ki vzbuja v javnosti veliko začudenje: psa in mačko v eni podobi. Štirimesečni mladič ima mačjo glavo in pasji trup. Najzanimivejše pa je, da žival laja in mijavka.

Pred kratkim so na Japonskem otvorili najdaljši podmorski predor na svetu. Dolg je 4307 m, leži 53 m pod morsko gladino in povezuje otoka Hondo in Kiusiu pri ožini Šimonoseki.

Nemčija — V Hamburgu nosijo cariniki odslej na uniformah ploščate priprave, ki so drobni röntgenski aparati, s katerimi posvetijo potnikom skozi obleke in kovčke, kjer odkrijejo sleherno tihotapsko blago. Odkar so uvedli novi način pregledovanja, ni mogoče pred cariniki ničesar več skriti.

Velika Britanija — Na Angleškem tiskajo sorazmerno največ knjig na svetu, mnogo več kot v Združenih državah, ki štejejo trikrat več prebivalcev kot Velika Britanija. Samo založba Pinguins proda letno okoli 10 milijonov najrazličnejših knjig. Tudi Slovenci spadajo med narode, ki zelo mnogo čitajo, kar pa na žalost ne velja več za Slovence pod Italijo. Tega je v prvi vrsti kriv fašizem, ki je neusmiljeno zatiral slovenski tisk.

Tovarna avtomobilov Perless je izdelala prvi avto z ohlajenjem iz plastične snovi. Vozilo porabi 6 litrov goriva na 100 km in pelje štiri osebe.

Nizozemska — Mnoge trgovine na Holandskem imajo posebne priprave — vibratorje — ki se jih poslužujejo zlasti utrujene gospodinje. Te stopijo na podstavek, podoben tehtnici, spustijo kovanec v avtomat in priprava začne kar skozi čevlje električno drgniti stopala, kar baje pomirjevalno vpliva na človeka.

Francija — Najdražji parfum na svetu izdeluje po naročilu podjetje Jean Patous. Dišava je mešanica najčistejšega jasmínovega olja, sokov iz posebnih vrtnic, rastočih v Damasku, in olja iz kakih sto drugih plemenitih cvetlic. En liter dišave stane nad milijon lir. Radovedni smo, kdo jih kupuje.

Naši najmlajši plavalci

Koliko let bomo še čakali na naše pravice?

(Nadaljevanje s 1. strani)

svojega jezika tudi zelo dobro italijanščino. O njih lahko rečemo, da so dvojezičen narod.

V svojih trgovinah, gostilnah, pekarnah in obrtnih podjetjih govore z odjemalci prav gladko italijanski; ravno tako govore v italijanščini s svojimi predstojniki v tovarnah in uradih. Zakaj naj bi se ne posluževali italijanščine tudi pred sodnijami in ostalimi oblastvi, je naravnost nepojmljivo.

Tako dokazovanje je za površnega človeka na prvi mah prepričevalno, a je v resnici silno butasto in oslovsko. Uperjeno je proti pravicam lastnega italijanskega naroda v Istri.

Mnogi ondotni Italijani so že prej znali hrvatski in slovenski, s časom se bodo pa naučili vse bolj in bolj jezika naroda, med katerim živijo. Postali bodo torej ali so že

danes dvojezično ljudstvo!

Po logiki nacionalističnih tepcev bi jim zatregel ne šla pravica, da se poslužujejo na sodnijah in sploh pred oblastvi ter v javnem življenju italijanskega jezika. Povsod bi morali govoriti samo slovenski ali hrvatski! To bi pomenilo konec vseh njihovih narodnih pravic.

Toda laški nacionalisti ne mislijo tako. Načelo, naj se manjšina poslužuje povsod jezika vladajočega naroda, velja po njihovem le za Slovence naših krajev, ne pa za Italijane v Istri.

V tem se pa gospodje temeljito varajo. Oni še vedno mislijo, da smo manjvredno ljudstvo, in pozabljajo, da so ti časi že davno minili ter se nikdar več ne bodo povrnil! Pozabljajo, da bosta enake narodne pravice uživali obe manjšini ali pa nobena. Politika, ki jo uganjajo, je torej uperjena proti življenjskim koristim lastnega naroda!

S Tržaškega

SPREJEM PRI Dr. CAIDASSIJU

Prejšnji teden je predsednik tržaške Zbornice za trgovino, industrijo in kmetijstvo dr. Caidassi sprejel predstavnika Kmečke zveze ing. Pečenka in pokrajinskega svetovalca g. Marija Grbca. Ta sta dr. Caidassiju obrazložila nekaj važnih vprašanj, ki pobliže zadevajo kmetovalce na Tržaškem, in obenem protestirala, ker v odboru zbornice ni nobene zastopnika slovenskih kmetov.

Čeprav se pri nas s kmetijstvom bavijo skoraj samo Slovenci, so oblastva imenovala v odbor zbornice nekega Italijana, kar vsekakor ni niti pravično niti v skladu z določili londonskega sporazuma. Ta namreč izrecno določa, da morajo biti Slovenci *primerno* zastopani v vseh državnih in poldržavnih ustanovah. Če pa sedaj nočejo nobena Slovenca niti v Zbornici za kmetijstvo, kako naj upamo, da bodo koga namestili v ostalih javnih ustanovah?

Predsednik Caidassi je odvrnil, da so se oblastva pri imenovanju odbora zbornice strogo držala zakona! Ne da bi se spuščali v podrobnosti, pripominjamo, da je bil g. Rustia-Traina res zakonito izvoljen, a pri najboljši volji ne moremo priznati, da ta gospod dejansko zastopa tudi naše kmetovalce. On predstavlja Zvezo neposrednih obdelovalcev zemlje, ki nikakor ne združuje večine tržaških kmetov, temveč le manjšino!

Dr. Caidassi je hotel menda Slovence le potolažiti, ko jim je izjavil, da bo v komisijo za kmetijstvo, ki jo bodo najbrž v kratkem ustanovili, vključil tudi predstavnike slovenskih kmečkih organizacij.

Na sestanku so nato razpravljali zlasti o letošnji suši, ki je uničila skoraj ves pridelek sena, tako da so kmetje zaskrbljeni, kako naj prekrmijo živino do spomladi. Zbornica za kmetijstvo bi morala zastran tega pomagati živinorejcem pri nakupu krme ter nekaj učinkovitega ukreniti, da bodo lahko kmetje obdržali sedanje število živine.

Predsednik Caidassi je priznal, da se na kmetijstvo bolj malo spozna, in je zato naprosil slovenska predstavnika, naj mu vsa vprašanja, ki zadevajo kmetijstvo, obrazložijo v posebnem pismu.

DELAVCE ODPUŠČAJO!

Kot strela z vedrega neba je med tržaške delavce v torek udarila vest, da je ravnateljstvo Jadranskih ladjedelnic odpustilo z dela 27 uslužbencev. Delavstvo je tembolj vznemirjeno, ker je zvedelo, da namerava podjetje postopno odpustiti skupno tisoč delavcev. Enak ukrep so sprejeli v tržiških ladjedelnicah, kjer je bilo v torek odslovljenih kar 47 uslužbencev.

Gre za delavce in uradnike, stare nad 60 let, ki bi jih pa po obstoječih zakonih morali držati v službi do 65. leta starosti. Ravnateljstvo ladjedelnic je svoj ukrep utemeljilo, češ da namerava s tem »pomladiti« delavske kadre. Ni pa seveda hotelo priznati, da so vzroki nenadnih in na žalost množičnih odpustov globlje narave. Kajti kar se danes dogaja v naših ladjedelnicah, je delno naravna posledica krize, v katero je zadnje čase zašla pomorska industrija v zapadnem svetu, velik del odgovornosti za današnje stanje pa imajo tudi oblastva, ki, kot se zdi, niso

sposobna poskrbeti tukajšnjim ladjedelnicam dovolj naročil.

Proti ukrepu vodstva ladjedelnic sta takoj protestirali obe sindikalni organizaciji ter zahtevali, naj se odpusti prekličejo in prekinejo. Obenem sta sklicali širši sestanek delavcev, ki naj sami odločijo, kaj je treba ukreniti, da se namera ravnateljstva ladjedelnic prepreči.

KOLONIJA NABREŽINSKE OBČINE

V torek je okrog 100 dečkov iz nabrežinske občine zapustilo poletno počitniško kolonijo v Rigolatu (Karnija) ter se vrnilo domov. Istega dne pa je odšlo na letovanje v isto karnijsko vas okrog 100 deklic, ki bodo ostale v gorah do 3. septembra. Vsi dečki so bili zadovoljni tako s hrano kot s stanovanjem. Veseli so bili zlasti zato, ker se je občina letos končno odločila zapustiti Forni di Sopra, kamor so naši otroci zabajali že štiri leta, in preseliti kolonijo v Rigolato, ki se nahaja v slikovitejši in manj vlažni karnijski dolini.

Dečki so bili povečini zdravi, vendar se je prav zadnji dan pripetila neljuba nezgoda. Mali Stojan Gruden iz Šempolaja si je po nesrečnem naključju zlomil roko. Po prvi zdravniški pomoči se je skupno s tovariši pripeljal domov, od koder ga je občinski avto nemađoma odpeljal v tržaško bolnico.

ŠE O NAMESTITVAH V ŠTIVANU

V zadnji številki smo med drugim pisali, da so mnogi delavci iz devinsko-nabrežinske občine silno razočarani, ker je uprava tovarne papirja v Štivanu doslej sprejela v službo v ogromni večini osebe, ki niso domačini. Omenili smo tudi, da je nabrežinski župan zahteval, naj podjetje zaposli predvsem domačo delovno silo, kot je bilo županstvu svoj čas svečano obljubljeno.

Ko je bil list že v stroju, smo zvedeli, da je župan Furlan prejel pismo, v katerem mu vodstvo družbe, ki je lastnik tovarne, sporoča, da bo z gotovostjo zaposlilo tisto domačo delovno silo, ki je strokovno usposobljeno za delo v papirnici.

Ta odgovor nas ne more nikakor zadovoljiti, kajti vsakdo ve, da je takih delavcev, ki jim podjetje danes obljublja službo, v občini prav malo. Pravično bi bilo, da bi tovarna tuje strokovnjake sprejela na delo le za toliko časa, dokler se domačini ne izuče. Tako namreč ravnajo povsod tam, kjer začno obratovati nove tovarne in ni izučenega delavskega kadra. Zakaj ne bi v Štivanu ravnali enako?

SMRT SLOVENSKE PROFESORICE

Dne 31. julija je v bolnici na Jesenicah izdihnila svojo mlado dušo prof. Sonja Budal, hčerka znanega kulturnega delavca dr. Andreja Budala iz Trsta. Bilo ji je komaj 32 let.

Hudo prizadetim staršem, bratu, sestri in ostalim sorodnikom izrekamo globoko občuteno sožalje, kateremu se iz srca pridružuje tudi uredništvo Novega lista.

SALEŽ

V nedeljo je v tržaški bolnici po daljši bolezni umrl 66-letni domačin Anton Milič. Če-

prav se je v mladih letih izučil za kovača, se je zlasti po drugi svetovni vojni povsem posvetil kmetijstvu, zlasti živinoreji in vinogradništvu. Na tem področju je bil pravi strokovnjak, saj so njegove nasvete upoštevali tako pri Kmetijskem nadzorništvu kot pri kmečkih stanovskih organizacijah. Na prvih volitvah po drugi vojni, je bil na komunistični listi izvoljen v zgoiški občinski svet ter postal podžupan.

Naj mirno počiva v domači zemlji ter naj mu bo Bog prizanesljiv sodnik. Hudo užalosteni družini in sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

PRI BENCINSKI ČRPALKI V SESLJANU

Zadnje čase morajo na žalost tudi tržaški dnevniki posvečati mnogo stolpcev cestnim prometnim nesrečam. Človeku postane nekam tesno pri srcu, ko vzame v roke časnik, saj se venomer boji, da bo med ponosrečenci našel ime sorodnika, znanca ali prijatelja. In če pomislimo, koliko oseb, ki smo jih poznali, je samo v tem letu zgubilo življenje na cestah, je naš strah upravičen.

Prav te dni so uradno ugotovili, da italijanske ceste zahtevajo vsako uro po eno smrtno žrtev. Minister za promet je zato izdal okrožnico, s katero je pozval vozače avtomobilov, tovornikov in motornih koles, naj se strogo držijo prometnih predpisov, obenem pa naročil prometnim in ostalim stražnikom, naj strogo pazijo, da se bodo odslej predpisi natančno spoštovali.

Vsak trezen šofer bo priznal, da je okrožnica popolnoma umestna, saj že iz lastne izkušnje ve, kako se cestne nesreče dogajajo predvsem zaradi vse česčega kršenja najosnovnejših pravil o prometu.

Pri tem pa se moramo vprašati, zakaj se vozniki tako pogostoma požvižgajo na cestno disciplino ter sebe in bližnjika spravljajo v smrtno nevarnost. Izvečine se to dogodi, kadar je šofer pregloboko pogledal v kozarec. Ko to pišemo, se spominjamo na dogodek, ki smo ga pred dnevi doživeli v Sesslanu.

Pred bencinsko črpalko sta na vespi privozila mlada fanta, ki nista imela še 18 let. Iz njunega obnašanja in njunih izbuljenih oči si brž spoznal, da sta močno vinjena. Ko smo se ozrli na njih vozilo, smo videli, da je spredaj precej potolčeno, iz česar smo sklepali, da sta se fanta že bila prekučnila. Uslužbenec pri črpalki ju je vprašal, kam nameravata v takem stanju, a frkolina sta mu jecljaje odgovorila, naj se briga zase. Z veliko težavo sta vžgala motor, nekaj časa lovila ravnotežje in se nato z vso silo zagnala na pot ter se končno uvrstila med dolgo vrsto avtomobilov, ki so tedaj vozili po cesti. Naslednji dan smo zvedeli, da ležita ranjena v bolnici. Mislimo, da nismo bili škodljivi, če smo že v Sesslanu neodgovornima fantalinoma privoščili nekaj dni bolnice.

Ali bi ne bilo bolje, če bi ju bili prometni stražniki prijeli že pri črpalki ter dali pod ključ vse dotlej, dokler se ne strezneta.

NECIMERNOST JE KAKOR PETELIN, KI
JE MISLIL, DA JE SONCE VZSLO ZATO, DA
BI GA SLISALO PETI. (Elliot)

Dopisi iz Goriške

IZ PEVME

Novo prosvetno društvo v Pevmi je že pri prvem nastopu pokazalo življenjsko moč. Prireditve Veseli popoldan je bila kar posrečena.

Ob uvodu je g. predsednik Košič na kratko orisal namen društva Jože Abram, katero hoče delovati po smernicah, katerih se je držal že pokojni Abram sam. Zato smo pri vseh, ki so pri prireditvi sodelovali, opazili neki nov duh skupnosti, kar je zelo razveseljivo. Pa še nekaj: poleg domačih fantov in deklet so sodelovala tudi izsolana dekleta — učiteljice.

Sporod je bil posrečeno izbran. Mladinski zbor pod vodstvom vedno živahnjšega Valentinčiča se dobro uveljavlja. Pri Mavovi Moja demovina je že bil kar pogumen. Mešani zbor je odpel štiri zahtevne skladbe, med temi Zdravljico, ki jo je uglasbil znani domačin pianist Gabrijel Devetak. Vse točke je spretno povezovala napovedovalka učiteljica Dornikova.

V drugem delu je Nušičeva Oblast nudila res čudovit humor, ki ga je znala zlasti Mica (Lepuščekova) dobro podčrtati. Tudi ministrov tast (Lavrenčič) in nekateri drugi so pokazali igralske darove. Vmes je še veseli trio zaigral znane Avenikove pesmi. Mala Šavletova jih je šegavo odpela kot zrela pevka. Ta najlažji del je številnim udeležencem kajpak najbolj ugajal. Uverjeni pa smo, da bosta društveni mentor in odbor tudi globoko zaorala za tako kulturno rast, kot je klila v razdobju Kreka in Abrama tja do leta 1927!

IZ RUPE

Poslopje nove papirnice ob Vipavi je zgrajeno. V novi tovarni že nameščajo stroje, ki so jih pripeljali iz Nemčije. Ker je uprava podjetja izjavila, da bo zaposlila predvsem domače ljudi, naši brezposelni delavci komaj čakajo, da začne tovarna obratovati. V njej je doslej zaposlenih osem domačinov.

Ker so naši ljudje večini pri delu zelo vestni in marljivi, upamo, da bodo mnogi v tej tovarni našli trajno zaposlitev.

Tudi gradnja novega otroškega vrta pri rupenski ljudski šoli dobro napreduje. Zida ga podjetje Tudor iz Gorice, ki je obljubilo, da bodo dela dokončana v treh mesecih.

GORIŠKI OBČINSKI SVET

Mestni svet je imel v zadnjih 14 dneh kar pet sej. Na prvih dveh je, kot smo poročali, uredil vprašanje mestnega avtobusnega podjetja in zavzel stališče do krize v livarni Safog. Na ostalih sejah so svetovalci zlasti razpravljali, kako je treba določiti višino družinskega davka tistim osebam, ki imajo stalno službo.

Po daljši razpravi, pri kateri sta najživahnije sodelovala svetovalca Battello in Pedroni, je svet sprejel predlog upravnega odbora. Zanj so glasovali vsi svetovalci večine, pet se jih je vzdržalo, dva sta pa glasovala proti.

Sklep se v glavnem takole glasi: a) od letnega obdavčljivega dohodka se odbije 270 tisoč lir; b) odbije se tudi po 1/20 dohodka za vsakega družinskega člana, ki je v breme prizadetemu davkoplačevalcu, čeprav ima lastne dohodke; c) družine s številnimi otro-

ki so družinskega davka oproščene; č) kdor ima do 1 milijona 200 tisoč lir letnih dohodkov, ga obdavčijo le za polovico dohodkov.

Svet je nadalje odobril novo davčno lestvico za nekatere predmete proste cone. Nato so svetovalci na tajni in javni seji več ur razpravljali o nagradi mestnemu županu in odbornikom.

Po dolgi in živahni razpravi je svet končno sklenil, da bo odslej župan prejemal 70 tisoč lir mesečne nagrade, njegov namestnik dr. Poterzio 40 tisoč, ostali odborniki pa po 27 tisoč lir.

IZ DOBERDOBA

Goriški prefekt dr. Nitri in novi tržiški župan Cuzzi sta si v torek prejšnjega tedna ogledala pogodovanje na področju naše, tržiške in zagrajske občine. Oblastnika sta najprej pregledala pogodovalna dela pri Sabličih, kjer je gmajna že dobro poraščena z mladimi drevesi. V omenjenih občinah so doslej posadili okrog 600 tisoč drevese. Predstavnik nadzornišva za pogodovanje je prefektu in spremljevalcem izjavil, da imajo z delom na Krasu veliko težav, ker primanjkuje zemlje in je zato treba že eno leto pred sajenjem izkopati jame za sadike in navoziti potrebno zemljo. Lahko je bilo svoj čas uničiti veliko gozdno bogastvo našega Krasa, težko pa je sedaj odstraniti hude posledice nekdanje roparske sečnje.

STAVKE DELAVCEV

Prejšnji petek je 750 delavcev livarne Safog stavkalo dve uri. Stavka se je obnovila tudi v torek, ker so sindikati zvedeli, da namerava podjetje kljub protestom delavcev s 25. avgustom odpustiti 138 uslužbencev. Medtem je v življenjski eksistenci ogroženo delavstvo zaščitil pred odpusti, kot čujemo, tudi minister za državne udeležbe poslanec Lami Starnuti. CISL je iz previdnosti v ponedeljek spet brzojavno obvestil ministra o položaju v tovarni. Goriška socialdemokratska stranka pa je brzojavno zaprosila tudi Saragata, naj posreduje pri vladi v korist delavstva, ki mu grozi odpust z dela.

IZ TRŽIČA

V torek prejšnjega tedna je imel naš občinski svet sejo, ki jo je prvič vodil novi župan Cuzzi. Vso pozornost so morali svetovalci posvetiti najprej grozeči krizi v naših ladjedelnicah. Vsi so ugotavljali, da se položaj tržiških delavcev čedalje slabša, ker mu grozi brezposelnost. Že več stotin delavcev je danes začasno odpuščenih, 1.500 pa jih dela po skrčenem urniku. V borbi za vsakdanji kruh se muči zlasti železniški oddelek ladjedelnic, ki danes zaposluje 1000 delavcev. Dosedanja naročila bodo namreč v kratkem izčrpana, novih pa še ni. Naravno je, da ladjedelniška kriza porazno vpliva na vse mestno gospodarstvo. Po daljši razpravi je svet odobril resolucijo, v kateri poziva ministrstvo za državno udeležbo in vodstvo IRI, naj s primernimi ukrepi čimprej zajamčijo ladjedelnicam dovolj naročil, da bodo delavci polno zaposleni.

IZ RONK

Zdi se, da bodo le zgradili veliko letališče v Ronkah. O tem vprašanju so v soboto razpravljali tudi goriški demokristjani. Njih

odbor je pozval vse javne ustanove v pokrajini, naj pristopijo kot članice h konzorciju za zgradnjo letališča v Ronkah. Demokristjanske poslance in senatorje pa je povabil, naj poskrbe, da bo vlada to delo čimprej izvedla.

Smrt pravičnika

V nedeljo zjutraj je goriške Slovence pretresla vest, da je prejšnji dan v Zaloščah pri Dornbergu umrl župnik Ivan Rejec. Po prvi svetovni vojni je pokojnik spadal med najpomembnejše vodilne duhovnike na Goriškem. Dolgo let je živel in deloval v sami Gorici, kjer je bil prefekt v bogoslovju in pozneje v Malem semenišču ter profesor verouka na gimnaziji. Bil je priznan duhovni vzgojitelj mladega rodu katoliških izobražencev, ki so se udeleževali v tedanji dobro organizirani Dijaški zvezi. Njegova izredna modroslovna in književna izobraženost ga je usposobila, da je skupno z nekaterimi vodilnimi duhovniki in laiki, ki so se udeleževali v tedanji zmagovalni Novi struji na Goriškem, umel posejati na goriško kulturno zemljo nadvse dragocena semena. Z vsa dušo je s svojo veliko avtoriteto podprl delovanje Prosvetne zveze, ki je zbrala v svojih društvih in krožkih več tisoč izobraženih fantov in deklet na podeželju in v mestu Gorici.

Moralne rane, ki jih narodom zada vsaka vojna, so se v nekaj letih ob izredno poglobljenem in živahnem prosvetnem delovanju in verski obnovi kaj kmalu zacelile. Tedaj je bil Ivan Rejec že župnik v Sv. Križu, kjer je pod njegovim vodstvom delovalo odlično organizirano prosvetno društvo. Pri njem so se trajno zbirali tedanji voditelji prosvetnega, političnega in združnega gibanja na Goriškem. Prav nič ga ni zlomilo preganjanje fašizma, brez vsakega strahu je branil pravice slovenske narodne manjšine v cerkvi in izven nje.

V torek prejšnjega tedna je hotel še maševati, a ga je prijela slabost. Može so ga odnesli na dom njegovega nečaka, pri katerem je živel brez vsake pokojnine. Njegova življenjska sila je opešala in v soboto je zbravnega duha mirno v Gospodu zaspal.

Veliki mož se je rodil 11. septembra 1878. leta v Šebreljah. Njegov brat Anton je v tej prelepi gorski vasi dolgo let županoval in se je uveljavil tudi kot izredno sposoben združni delavec, tako da je bil po prvi svetovni vojni več let član načelstva tedaj mogočne goriške Zadržne zveze. Ko se je raznesla vest o smrti župnika Rejca, je prihajalo vipavsko verno ljudstvo kropiti njegove telesne ostanke in si je govorilo: pojdemo kropiti svetega človeka. In kdor je pokojnika osebnostno dobro poznal, ve, da je ta ljudski glas izražal resnico.

Pokojnik je bil vse življenje bolj rahlega zdravja in v zadnjih letih je skoro popolnoma oslepel. Pokopali so ga v nedeljo. Na grobu mu je ganljivo govoril solkanski dekan g. Simsič, veličastni pogreb pa je vodil dornberški dekan g. Stanislav Vrtovec. Vipavska dolina ni še doživela takega pogreba, kot ga je imel skromni, ponižni, vzorni Ivan Rejec.

Naj bo dobri Stvarnik pokojniku, ki je umel hožjo podobo v sebi izoblikovati do izredne višine, bogati plačnik. Pokojnikovim sorodnikom naj gre naše iskreno in globoko sožalje.

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

IZ SV. PETRA SLOVENOV

Ob koncu meseca marca je bil v Vidmu sestanek, ki so se ga udeležili videmski prefekt, senator Tessitori, predsednik pokrajinskega sveta odvetnik Candolini ter mnogi profesorji in župani. Razpravljali so o knjižnicah, ki jih je treba ustanoviti v vsakem večjem kraju furlanske pokrajine.

Predstavniki društva za ljudske in šolske knjižnice prof. Apolloni je tedaj obljubil, da bo daroval nekaj knjig knjižnicam po Furlaniji. Tudi občine naj v proračune vneso postavko za ljudske in šolske knjižnice.

V tem pogledu je naša slovenska obmejna deželica zelo zaostala, tako da nas je prav sram pred našimi sosedi v Avstriji in brati v Jugoslaviji, ki imajo v Bovecu, Kobaridu, Tolminu in Kanalu izredno lepe in bogate ljudske knjižnice. Saj smo se o tem pričali, ko smo obiskali omenjene kraje.

Tudi po sestanku v Vidmu je vse ostalo pri starem. Beneški Slovenci smo sicer narod kmetov in delavcev ter nimamo veliko časa za branje, a mnogookrat, zlasti pozimi, bi se vendar dobila kaka prosta urica za branje, a žal nimamo knjig. Doslej nam je tu pa tam kaka učiteljica poskrbela nekaj knjig, a večinoma takih, da jih nismo razumeli. Ko je bila vrh tega učiteljica premeščena, so knjige romale na podstrežje. Ker Beneški Slovenci radi kaj beremo, smo z veseljem pozdravili sestanek v Vidmu in upali, da se bodo tudi po naših slovenskih občinah ustanovile ljudske in šolske knjižnice, ki bi bile založene s slovenskimi in italijanskimi knji-

gami. Toda pri nas so glede slovenskega tiska še zelo žalostne razmere. Saj se še vedno oglašajo v videmskem tisku časnikarji z akademsko izobrazbo, ki od jeze kar besnuje, če zvedo za kak slovenski molitvenik, koledar ali knjigo povestic, ki jih bero naši ljudje. Ta kulturna sramota se mora zatreti in na vseh poštenih Furlanijah in Italijanah je, da se proti njej bore z vso odločnostjo. Nujno potrebno je, da se tudi pri nas čimprej ustanove javne ljudske knjižnice, ki pa morajo imeti zlasti primerno število slovenskih knjig, ker je slovenščina naš materin jezik. Saj je vendar obče znano, da mora vsakdo najprej obvladati svoj jezik in da se le z njegovo pomočjo lahko dobro nauči še tujega jezika. Zato je tudi bilo osemdesetletno raznarodovalno delovanje šempetrskega učiteljskega skoro popolnoma brez pravih sadov, saj je podpiralo le slepo in besno sovraštvo do materinega jezika prebivalstva. In kakšne so posledice te strahotne zaslepljenosti? Med nami so le redki, ki znajo dobro brati in pisati italijanski. Malo je takih, ki zmorejo zares z užitek brati italijanske knjige. In tako bo tudi ostalo, če oblastnikov v Vidmu in Rimu ne sreča zdrava pamet, ki jim nalaga dolžnost, da začno spoštovati in štiti tudi slovenski narod v Beneški Sloveniji.

Stališče do Slovencev, do slovenske šole in do slovenskega jezika je ostalo do danes takšno, kot ga izraža naslednja listina z dne 19. aprila 1869. leta. To listino je okrajni italijanski komisar v Čedadu poslal tedaj vsem županom Beneške Slovenije. Glasi se tako-

le: »Znana so Vam vladina priporočila o uporabi narodnega jezika. V ta namen je pred kratkim okrajni šolski nadzornik obhodil ta okraj. Marsikak *neprijatelj naše neodvisnosti* išče vsakršnih pripomočkov, da bi se v tem okraju še nadalje ohranila raba slovanskega jezika, ki spominja na sramotno tujčevo bivanje v Italiji. Razširjajo se med ljudmi tiskovine in tajni katekizmi. Ker mora vlada skrbeti, da se to sovražno rovarjenje ustavi ter da se krivi kaznujejo, Vas opominjam, da nadzorujete in obiskujete šole, kjer je *strogo zapovedano poučevanje izključno le v italijanskem jeziku*. Če ugotovite, da se kak učitelj predrzne posluževati se pri pouku omenjenega jezika, mi to sporočite, da se tak človek takoj odstavim. Res smo radovedni, kdaj bo konec strastnega in nespametnega sovraštva do materinega jezika Beneških Slovencev.

IZ UKEV

V nedeljo sta goriški prefekt dr. Nitri in predsednik pokrajinskega sveta dr. Čulot obiskala počitniško kolonijo v Lužnicah. Sedaj je v tem gorskem kraju okrog sto gojencev zavoda Duca d'Aosta iz Gradiške.

Naša dolina je veselo oživela in vse kaže, da bo lepo poletje privabilo na Sv. Višarje, v Ukve, Žabnice in Trbiž obilo izletnikov in romarjev. Saj je nujno potrebno, da si domačini sedaj vsaj nekoliko opomoremo, da bomo s tem laže prestali zimo. V Žabnicah se je že zbrala običajna dijaška kolonija v lastnem prijaznem domu. Prav tako je vse živo pri g. Jalnu v Beli peči, saj smo v nedeljo opazili velik avtobus, ki je peljal številno skupino slovenskih mladih intelektualcev s Tržaškega in iz Goriške.

44

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

R. B.

Vojaško sodišče v Trstu je Oberdanka obsojilo na smrt zaradi nameravanega atentata na cesarja. Obsojenčeva mati je šla na Dunaj prositi milosti, toda bila je zavržena.

Spet je legla smrtna senca na dinastijo Habsburgov.

Po programu naprej

Cesarjev obisk na tržaški razstavi se je kljub skritim in odkritim nevarnostim moral razvijati po predpisih dvora. Cesar ne sme pokazati strahu, je bilo Franc Jožetovo geslo, tudi če se glave kotalijo.

Iz Gorice se je cesar odpeljal 14. septembra čez Nabrežino in Divačo v Pulj obiskat vojno morarico. Od tam je po morju odplul naravnost v Miramar, kjer so ga v belem gradu že pričakovali cesarica Elizabeta in cesarjevič Rudolf z ženo Štefanijo.

Naslednji dan dopoldne se je vsa cesarska družina odpeljala iz Miramara v Trst, kjer je bil na postaji slovesen sprejem. Ministri Taaffe, Pino in Falkenkayn so pričakovali vladarja. Tri dni so trajale slovesnosti. Cesarsko spremstvo pa se je vedno oziralo okoli sebe v strahu, da se kje ne pojavi spet kakšen Oberdank.

Zvečer po obisku velesejma so slovenska okoliška društva priredila v čolnih pod Mi-

ramarom serenado. Pevci so v svitu bakel prepevali slovenske pesmi.

Drugo jutro, 18. septembra, je usodni miramarski grad zopet zažugal z grozečim pristom. Elizabeta je vstala zgodaj zjutraj in se je šla sprehajati s spremljevalko Festeticsevo proti Barkovljam. Kar zgrozila se je, ko je na skali nad cesto ugledala velikanski napis »Perceat Francesco Giuseppe — Evviva Oberdank«. Vsa preplašena se je vrnila v grad in ni pustila, da bi cesar sam nadaljeval obiske v Trstu. Usedla se je k njemu v kočijo z velikim psom Platonom in se skrbno ozirala v podanike, ki so pozdravljali cesarsko dvojico. »Tu smo v neprestani nevarnosti!« je pripomnil cesar, s čimer je najbolje označil, kako napeto je bilo ozračje ob petstoletni priključitvi Trsta k avstrijski monarhiji.

Ples na Luciferju

Medtem ko je Oberdank sedel zaprt v kleti vojaške ječe, so se slavnosti v Trstu nadaljevale. Za enega zadnjih dni cesarskega obiska so imeli na uradnem sporedu tudi ples na Lloydovem parniku Berenice. Po čudni usodi se je pa končal na Luciferju.

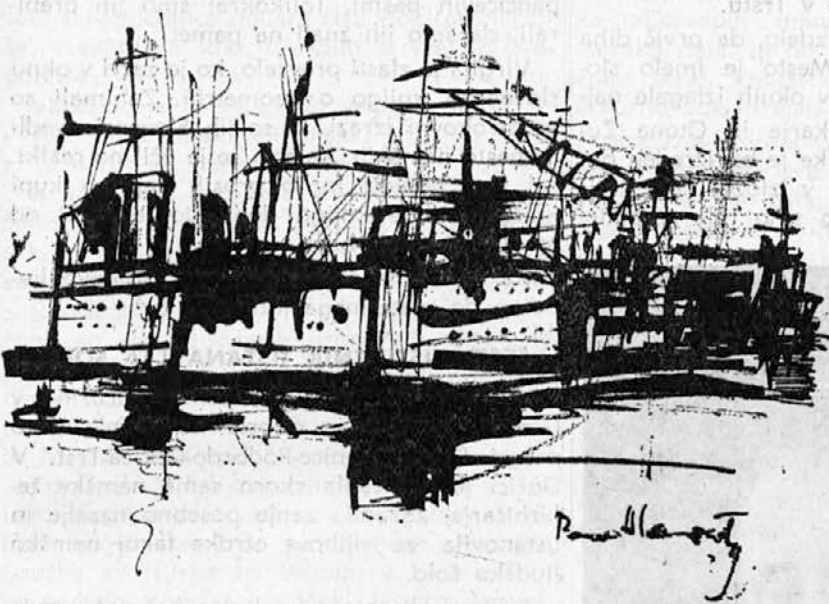
Na napovedani dan zvečer je divjala kraška burja skozi borovce v miramarskem parku. Nato se je pa ulila strahovita ploha.

Cesarski par se ni smel ustrašiti naliva; vse je moralo teči po španskem obredniku izza časov Filipa II. Tam pa ni zapisano, da je prva vladarjeva lastnost pravičnost, ampak točnost. Franc Jožef se je tega predpisa krčevito držal od minute do minute. Ker so sprejem na ladji, grom topov in spuščanje raketnih ognjev bili napovedali za deveto uro je moralo vse spremstvo s cesarsko dvojico tudi v plohi odriniti iz miramarskega pristanišča. Po tistih stopnicah navzdol v pristan, od koder sta odplula nesrečna Maksimilijan in Karlota za vedno. Sprevod je bil podoben obhodu nočnih senc. Vsi zaviti v plašče, s kapucami na glavah so posedli v nevarno se zibajoče čolne. Elizabeta je stala sredi čolna kot marmorni kip. Bleda ladijska luč ji je osvetljevala mrko čelo, ki je razmišljalo, čemu mora z možem po razburkanih valovih, medtem ko gotovo sedi ministrski predsednik Taaffe v zakurjeni sobi složno zleknjen v naslanjaču. Ves razsvetljen Miramar se je pogrezal v temo, ko so se čolni prizibali k topničarki Lucifer, ki naj bi prepeljala vladarja v tržaško luko. Z velikansko težavo so cesarico in dvorne dame povlekli na krov. Zatonela je cesarska himna, hura vpitje posadke je skušalo preglasiti burjo in valove, toda vsi so se tresli od mraza in dežja. Elizabeta, ki je opazovala lučke po kraških pobočjih tržaškega mesta, je pripomnila: »Spominjam se male Valerije, ki ji je bilo vedno všeč, kar je nevarnega. Jaz sem jo pa opozarjala, da pogled na nevarnost je že lep, toda gorje, komur je sredi nevarnosti.«

(Dalje)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Uspeh Hlavatyjeve razstave v Postojni

Ladje, risba 1954
Robert Hlavaty

Tržaški slikar dr. Robert Hlavaty je priredil pred kratkim v okviru Turističnega tedna v Postojni razstavo svojih akvarelov. Razstava je vzbujala veliko pozornost ter je doživela izredno lep uspeh pri občinstvu, medtem ko pri umetnostni kritiki in v časopisju ni imela takega odmeva, kot bi ga bila zaslužila. To verjetno zaradi tega, ker je bila prirejena v provincialnem mestecu, ki se zdi ljubljanskim kritikom nekoliko preveč od rok za obisk. Toda tisti, ki so videli razstavo, pravijo, da je Hlavaty prav gotovo najboljši slovenski akvarelist. Akvarel izredno odgovarja njegovemu umetniškemu tem-

peramentu in Hlavaty je mojster v tej tehniki. Kot je slišati, so ga povabili, da bi v bližnji bodočnosti razstavljal še v Celju in v Novem Sadu.

MIHAEL ZOŠČENKO

Pred kratkim je umrl v Leningradu slavni ruski humorist Zoščenko, star 62 let. Kot njegov vzornik Gogolj je tudi on potomec ukrajinskega nižjega plemstva iz Poltave. Studiral je pravo. Še preden je nauke dokončal, je pa moral l. 1914 kot carski vojak na fronto. Ob zlomu carizma se je pridružil rdeči armadi.

Po vojni je opravljal razne poklice; bil je poštni uradnik, čevljar, detektiv in zajčerejec. V težkih življenjskih prilikah se je navzel humorja ter je začel pisati satire in bičati pokvarjeno družbo. Njegove humoreske so objavljali v Rusiji razni šaljivi listi, kot so Zvezda in Krokodil. S svojim prikritim in jedkim načinom pisanja je marsikateri sovjetski veličini spodmaknil tla. Tudi v zapadnem svetu so postali znani njegovi spisi, kot sta »Tovariš, spi hitreje!« ali »Kolesarjenje je prepovedano«.

Po drugi svetovni vojni ga je sovjetski kulturni diktator Ždanov vzel na piko. Zoščenko je očital, da piše »malomeščansko in zapadnjaško misel-

mostjo«. Humorist, ki je hotel s šalo popravljati napake rojakov, je moral umolkneti. Šele leta 1951 se je zopet oglašil v javnosti. Takrat se mu je pa že poznalo, da mu je kulturno nasilje ubilo svobodni polet. Vsekakor pa je Zoščenko za Gogoljem največji ruski humorist.

SKRIVNOST VOTLINE MATA-TAS

Skupina podjetnih sovjetskih raziskovalcev je razrešila skrivnost slovite votline Mata-Taš, o kateri pravijo mongolske pripovedke, da so v njej skriti zakladi, ki so jih pustili tam kitajski vojaki pred več stoletij. O tej sovjetski odpravi poroča list »Moscow News«, ki izhaja v angleščini v Moskvi. Vodil jo je profesor leningrajskega vseučilišča Andrej Gromov in odprava je razobesila, potem ko je raziskala votlino, pred njenim vhom sovjetsko zastavo.

Votlina se odpira v strmi steni enega izmed pamijskih vrhov, kjer baje tudi žive tajinstveni »snežni ljudje«. Kot pravijo legende, je pred 300

leti zablodil v te gore oddelek kitajske konjenice, ki je v stiski skrnil v votlino zaklade, ki jih je prenašal. Da bi prišli do votline, so si kitajski jezdeci zgradili lestev iz mrtvih in zmrznjenih konj, ki so jih nato pojedli. Pozneje so v gorovju vsi pomrli od lakote in mraza. Do zakladov pa ni mogoče priti, nadaljuje pripovedka, ker jih branijo orli, ki so si napravili gnezdo v votlini.

Zadnja leta je svetovni tisk večkrat pisal o votlini Mata-Taš, ker so jo iskale številne odprave, a le Gromovu se je posrečilo, da jo je našel in raziskal. Odkril pa je samo ptičja jajca in koščke strojnelega blaga, ki so ga verjetno prinesli v votlino orli. Niti sledu pa ni bilo o kakih zakladih ali o znakih, da so v votlino že kdaj prej prodrli ljudje.

KULTURNE VESTI

■ Znani ameriški črnski pevec Paul Robeson je imel 26. julija v Londonu koncert, ki ga je prenašala britanska televizija. Kot je poročal italijanski dnevnik »Il Giornale«, je Robeson pri tisti priložnosti pel angleške, galske (keltske), kitajske, slovenske in španske pesmi ter pesmi v nekem afriškem jeziku.

■ Neuspeh slovenskih filmov v Pulju je povzročil hudo razočaranje v slovenskih filmskih krogih. V listih se že začne polemika, kdo je pravzaprav kriv neuspeha. Kot se zdi, je vzrokov cela vrsta: od gospodarske organizacije filmskih podjetij, ki se gre do nekakega trasta, do nesposobnosti umetniškega osebja pri filmu. Tako je zapisal v nekem svojem članku v Ljudski pravici ugledni filmski kritik in profesor na Akademiji za gledališko umetnost France Brenk. Upajmo, da bodo kritike kaj zalegle, ker pač ni slovenski film poklican, da v prvi vrsti deli moralne nauke na levo in desno, pri tem pa zanemarja umetniško kakovost.

■ Jean Gabin bo v svojem prihodnjem filmu tudi pel. Film se bo imenoval Le clochard (Zvonar).

■ Na festivalu v Karlovih Varih je bil nagradjen italijansko-slovenski koprodukcijski film Dolga sinja cesta. Jugoslovanski filmi pa so naleteli na hladen sprejem, morda tudi iz političnih razlogov.

■ Pri založbi Lipa v Kopru je izšla nova knjiga Franceta Bevka Noč za rešetkami. Vsebina je razvidna že iz naslova. Delo je avtobiografskega značaja.

■ Pri kulturnih oddajah slovenske radijske postaje v Trstu sodeluje zadnji čas s slavističnimi komentarji znani tržaški slavist univ. prof. Umberto Urbani.

■ Slikar Avgust Černigoj pripravlja za jesen novo samostojno razstavo v Občinski galeriji v Trstu.

■ Letošnji operetni festival na gradu Sv. Justa je zelo lepo uspel. Naklonjeno mu je bilo tudi vreme. Uprizorili so tri operete: Čednostno Suzano, Fraquito, s katero so počastili desetletnico Leharjeve smrti, in Vojvodinjo iz Chicaga, ki je doživela med vsemi največji uspeh.

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

27

Morda se je Loh te svoje vloge tudi sam zavedal, ker je po krajšem razgovoru z nekim podčastnikom nemške žandarmerije kmalu spet izginil. Za njim so izginile tudi domobranske straže. Prevezli so nas nemški orožniki. Toda medtem ko so bili domobranski stražniki molčeči in so komaj spregovorili kako besedo — vedno smo imeli občutek, da se sramujejo — so bili Nemci zgovorni. Klepetali so tjavendan in se malo menili za letak na postajnem zidu, na katerem je bilo videti mlad vojaški obraz s prstom na ustih, spodaj pa napis: Psst! Der Feind hört mit! (Psst! Sovražnik prisluškuje!) Nekateri med nami so kmalu vse vedeli o transportu: kdaj se bomo odpeljali, kje se bomo vozili in kdaj bomo prispeli v Dachau.

Ta prijaznost nemških orožnikov se mi je zdela nekam čudna in res se je kmalu pokazalo, da je bila le »poslovnega« značaja. Kmalu se je namreč raznesel glas: kdor ima lire in jih hoče zamenjati za marke, jih lahko zamenja pri orožnikih. Nekateri so jih zamenjali, toda kurz je bil veliko slabši, kot je bil sicer v veljavi. Orožniki so izkoriščali priložnosti, ki so jim jih nudili ti transporti, da so si finančno malo opomogli. Pri tem so se delali, kakor da so pripravljani na take menjave denarja iz gole prijaznosti. Po premisleku je večina zamenjala le manjšo vsoto, za kakih deset mark,

v upanju, da se bo pozneje že našla priložnost za bolj pošteno menjavo. Ko so videli, da ne bo bogve kaj kupčije, so postali Nemci takoj manj prijazni, vendar se niso grobo obnašali.

Okrog poldneva so nas spravili v tovarne vagona, ki so stali na progi. Spet so nas klicali po abecednem redu in ko sem bil že v vagonu, sem spet opazil Loha, ki je hodil s papirji v rokah ob vagonih. Slišal sem ga tudi, da je izpregovoril moje ime. Ustavil se je pred vozom in me pogledal, rekel pa ni ničesar. Morda se je hotel še enkrat prepričati, če sem v transportu. Nato so zaprli vagona in nismo ga več videli.

Sredi vozov sta stali dve promenadni klopi z naslanjaji iz po-barvanih desk, kakor jih je videti po parkih. Stali sta s hrbtom druga proti drugi, in tisti, ki so prvi zlezli v vagon, so ju zasedli. Drugi smo si morali najti prostor na tleh. Ne spominjam se več dobro, koliko so nas spravili v vsak vagon, a gneča še ni bila prevelika, niti približno takšna, kakor na transportih, ki sem jih pozneje doživel v Nemčiji na voznjeh iz enega koncentracijskega taborišča v drugega. Prostora za ležanje sicer ni bilo, lahko pa smo sedeli in včasih tudi stegnili noge v to ali ono smer. Ko smo bili notri, so zaprli vrata. Zrak je prihajal le skozi zamrežene line pod streho, ki so nam služile tudi za razgled. Vendar je bilo prepovedano splezati do lin in gledati ven, za kar pa se nismo menili. Pazili smo le, da nas ni opazil kateri od žandarjev, ki so se z brzostrelkami in puškami v rokah sprehajali ob vozovih.

Ko smo bili že v vagonih, so se spet prikazali orožniki in ponujali marke za lire. Rekli so nam, da je to zadnja priložnost za

(Nadaljevanje na 8. strani)

1 Buditelju in voditelju naroda

Nikdar bi ne bil mislil, da mi bo usojeno pisati o Ščeku ob desetletnici njegove smrti v Novem listu, ki smo ga pod fašizmom z združenimi močmi ustanovili in po vojni, ko je Virgil ležal že pod zemljo, znova priklicali v življenje.

Dr. E. BESEDNJAK

Moja naloga je prikazati bralcem Ščekovo osebnost in njegov pomen za naš narod, kar seve lahko storim le zelo na kratko, ker mi primanjkuje prostora. O Virgilu Ščeku bi se mogla in morala napisati posebna knjiga.

Najočitnejša poteza njegovega značaja, priznana tudi od političnih nasprotnikov, je bila njegova brezmejna, nesebična ljubezen do slovenskega naroda, ki se je izražala ne le v čustvih in v besedah, marveč že od mladih nog **predvsem v — dejanjih**. Drugo, kar je ob sleherni priliki žarelo iz Ščeka, je bil njegov globoki socialni čut, njegova skrb za revne in najbolj zanemarjene sloje našega ljudstva.

Ljubezen do vsega, kar je slovensko in slovansko, je vsrkal tako rekoč z materinim mlekom. Virgil, ki se je rodil 1. januarja 1889 v Trstu v ulici Belvedere, je imel veliko srečo, da je bila njegova mati izredno zavedna in ponosna Slovenka.

V Trstu so bili tedaj Slovenci v narodnem pogledu zelo zapostavljeni. Vse šole so bile italijanske ali — nemške; laški nacionalisti niso privoščili slovenskim domačinom v mestu niti enega ljudskošolskega razreda v njih materinem jeziku. Tako je mladi Virgil obiskoval v Trstu — nemške šole.

ŠČEK IN SLOVENSKA KNJIGA

L. 1904 se je Virgilov oče, ki je bil strojevodja pri železnici, preselil z družino v Gorico, kjer je Virgil vstopil v višje razrede nemške realke. V Gorici Slovenci v tistih časih tudi niso še imeli lastnih srednjih šol, a

so bili kljub temu narodno mnogo bolj prebujeni kot njihovi bratje v Trstu.

Mlademu Ščeku se je zdelo, da prvič diha res slovensko ozračje. Mesto je imelo slovenske knjigarne, ki so v oknih izlagale najnovejša dela Ivana Cankarja in Otona Župančiča. Za vse naše dijake je bil izreden dogodek, ko smo zagledali v izložbi tako knjigo. Spominjam se, kako smo bili vznemir-

jeni, kadar smo opazili to ali ono zbirko Župančičevih pesmi. Tolikokrat smo jih prebrali, da smo jih znali na pamet.

Virgila je zlasti prevzelo, ko je zazrl v oknu slovensko knjigo o geometriji. Zanimali so ga strokovni izrazi, ki so jih Slovenci uvedli namesto nemških, katerih se je učil na realki. Šel je k materi in jo prosil, naj mu kupi knjigo. Ko je knjigo dobil, jo je začel od navdušenja poljubljati!

Kaj more nazorneje prikazati Ščekovo ljubezen do materinega jezika?

ŠESTNAJSTLETNIK USTANAVLJA ŠOLO

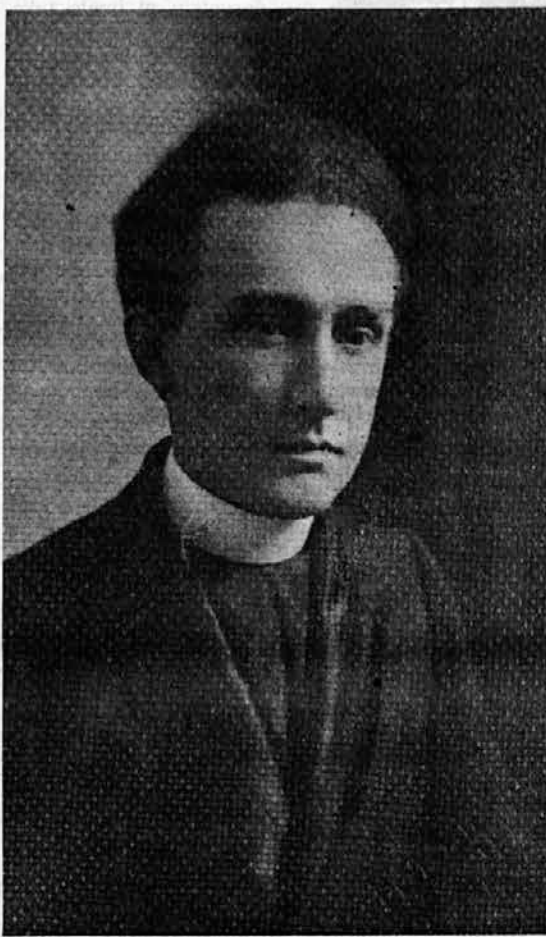
V času, ko je prišla Ščekova družina v Gorico, je Avstrija odprla novo železniško progo Dunaj-Jesenice-Podbrdo-Gorica-Trst. V Gorici je namestila skoro same nemške železničarje, zgradila zanje posebno naselje in ustanovila za njihove otroke takoj nemško ljudsko šolo.

Tuji priseljenci so imeli čez noč več pravic kot slovenski domačini, katerim laški nacionalisti tudi v Gorici niso hoteli dovoliti pouka v materinem jeziku.

Ta krivica je 16-letnega Ščeka silno bolela. Ne da bi katerega koli voditelja vprašal za nasvet, je spisal poziv na slovenske srednješolce, naj začnejo takoj zbirati prispevke za ustanovitev slovenske šole na Blančah. Vsak dijak naj bi dal v sklad po nekaj vinarjev na mesec.

Kot izrazit organizacijski talent si je Šček izbral v vsakem razredu goriške gimnazije in realke zaupnika, na ženskem učiteljišču zaupnico, ki so zbirali denar. Isto je naredil na srednjih šolah v Trstu.

Ker so se mu pa zdeli dohodki prepričli, je gibanje za ustanovitev šole na Blančah raztegnil med slovenske dijake — vse Slovenije. Zaupnike je določil v razredih srednjih šol v Idriji, Ljubljani, Novem mestu, Kranju in Mariboru.

Virgil Šček

V DACHAUSKIH BLOKIH

(Nadaljevanje s 7. strani)

zamenjavo. Zdaj se je še kdo premislil in zamenjal ves denar, drugi pa se le niso mogli odločiti, da bi podarili polovico svojega denarja Nemcem, in so ga rajši ohranili. Pozneje jim je bilo žal, ker so jim ga v taborišču odvzeli, ne da bi jim ga zamenjali.

Prvi, ki so zlezli v vagonc, so posedli po obeh klopek, drugi pa po tleh. V vsakem vagonu nas je bilo kakih trideset ali petin-

Pričakovali smo, da nas bodo kmalu odpeljali, vendar se še več ur nismo premaknili. Toda nihče se ni jezil, zakaj se jim je zjutraj tako mudilo, da nas vržejo pokonec in nas spravijo v Št. Vid, zdaj pa da moramo čakati. Kljub vsemu nam je bilo prijetneje sedeti v zaprtih živinskih vagonih kot po jetniških sobah v umobolnici, ker se nas je nehote prijelo nekaj potovalne mrzlice, četudi smo vedeli, da se bo potovanje končalo v Dachau. Nekateri smo na tihem upali, da se bo med potjo kaj zgodilo in da bomo lahko ušli. Nekateri so bili celo prepričani, da bodo partizani kje med vožnjo na Gorenjskem napadli vlak in nas rešili. Vsaka stvar jim je dajala povod za optimizem.

Dan je bil sončen, zato nam ni bilo prehudo mraz. Nekateri so se sedeli na tleh zavili v koce, drugi so sedeli na njih. Kdor ni imel koca, je sedel na nahrbtniku ali na aktovki, pazječ, da ni zmečkal hrane v njej, če je kaj imel. Proti večeru pa je spet pritisnil mraz. Ljubše bi nam bilo, če bi se odpeljali čez dan, tako da bi lahko videli kaj od Gorenjske, vendar se je zdelo, da Nemci nimajo namena da bi nas odpeljali proč pred večerom. Nekateri so

skušali zvedeti čas odhoda od nemških stražnikov, toda videti je bilo, da ti sami niso nič natančnega vedeli. Verjetno je bil železniški promet zaradi bombardiranja prog že precej v neredu, ali pa so se čez dan bali letalskih napadov. Kot se je pozneje pokazalo, je to še najholj odgovarjalo resnici.

Ker nas je proti večeru zazeblo, je vsak oblekel, kar je imel najtoplejšega, zlesti v pričakovanju mrzle nočne vožnje preko Alp. Večina je odprla kovčke in nahrbtnike ter privlekla iz njih kose kruha, rahlo pomazane z marmelado, ki so nam jih dali za na pot, ali pa si kaj privoščila iz svojih zalog. Bilo je malo pred sončnim zahodom, ko smo zaslišali, da nekdo odpahuje zapah vrat na vagonih in kmalu je odletel zapah tudi na našem vagonu. Nekdo je nekoliko odrinil vrata in v reži smo zagledali kapo nemškega orožnika. Polglasno in precej prijazno je vprašal, če hoče še kdo zamenjati lire za marke. To je zadnja priložnost za zamenjavo, je rekel. Nekateri so segli v žep in zamenjali po zelo slabem kurzu še ostanek lir, drugi pa se tudi tokrat niso dali prepričati. Komaj je orožnik zapahnil vrata vagona in odšel, je prišel že drugi z isto ponudbo in zatem še drugi. Mislim, da so bili vsi šentviški orožniki hkrati tudi menjalci valut in so tako prevzeli posle obmejnih turističnih menjalnic iz mirnega časa. Opazili smo, da je znal eden med orožniki slovensko. Govoril je koroško narečje.

Kmalu nato pa so priklopili na našo »garnituro« lokomotivo in odpeljali smo se. Kljub dolgemu čakanju nas je to skoraj iznenadilo, ker je bil še dan. Nihče ni nič rekel, a verjetno smo vsi mislili isto, namreč »Bogve, ali te bom še kdaj videl, Ljubljana?«.

(Dalje)

Virgilu Ščeku v spomin

Razen tega je prišel na misel, naj bi se tiskala in prodajala po slovenskih krajih posebna razglednica, katere čisti dobiček naj bi šel v sklad za šolo. Besedilo je vzel iz Gregorčiča:

»Kdo on je, ki vstaja čez veke na dan?

Kdo ta je junak velikanski?

Ta narod je, narod slovanski.«

K besedam je napravil sliko Ščekov sošolec Lojze Spazzapan, poznejši sloviti umetnik, ki je pred kratkim umrl v Torinu. Narišal je orjaka, ki trga verige suženjstva.

Razglednice, tiskane v neki tiskarni v Veroni, so se v tisočerihi primerkih prodajale po vsej Sloveniji. Tako je Šček zbral za tedanje razmere kaj znaten znesek 4.000 kron ter ga izročil predsedniku Družbe sv. Cirila in Metoda za Gorico dr. Ernestu Dereaniju.

Zdravnik je bil kar ganjen, ko mu je 16-letni Virgil predal vsoto za ustanovitev družbene slovenske šole na Blančah. Vodstvo Družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani je pa poslalo srednješolcu Ščeku laskavo zahvalno pismo.

In res je bila šola v Gorici otvorjena leta 1910.

VSTOP V POLITIČNO ŽIVLJENJE

Za politiko se je Šček začel zanimati že kot četrtošolec. Tedaj je ob koncu šolskega leta napisal svoj prvi članek narodnoobrambene vsebine v goriški list Sočo. »Težko bi opisal veselje«, je rekel pozneje Šček, »ko sem zagledal v Soči dopis, objavljen brez najmanjšega popravka.«

To mu je vdihnilo pogum, da je začel pridno dopisovati tudi v druge liste, opozarjajoč bralce stalno na narodne krivice, ki jih trpe Slovenci.

Na Goriškem sta tedaj obvladovali javno življenje dve stranki: Slovenska ljudska in Narodnonapredna, ljudje so jima rekli klerikalna in liberalna, medtem ko socialnodemokratska stranka, ki jo je vodil dr. Henrik Tuma, ni imela moči in vpliva.

Kar je narodno zavedne dijake v Gorici bolelo, je bila strastna zagrizenost, s katero so se stranke med seboj klale. Zato so kar prisluhnili, ko se je v Vrtojbi vzdignil idealen kmet Mermolia z geslom: Proč s strankami! Slovenci, složni v boji! ter začel prireirati shod za shodom po Goriškem. Ker je bil najboljši govornik v deželi, so ga hodili poslušati tudi dijaki in med njimi Šček.

Mermolia je ustanovil svoje glasilo Naš glas ter naprosil mladega Virgila, naj pomaga v uredništvu. Tako je postal Šček časnikar.

TAJNIK DIJAŠKE ZVEZE

Mermoljevo gibanje, ki je spčetka šlo kot val po Goriškem, je kmalu uplahnilo in propadlo. Vzrok je bil v tem, da se je pretvorilo v navadno stranko, kot so bile druge, ter ni imelo dovolj zaslombe v izobražencih.

Razen odvetnika dr. Franka in nekaj duhovnikov so bili vsi izobraženci v drugih strankah, ki so se oslanjale na močne prosvetne in gospodarske, predvsem združne organizacije in na dolgoletno izročilo, kar je Mermolji popolnoma manjkalo.

Šček je uvidel, da se mora, če hoče svojemu narodu resnično koristiti, odločiti za eno med obstoječimi strankami. Izbirati je moral

med narodnonapredno ali ljudsko. Po dolgem razmišljanju je spoznal, da so liberalci stranka »besednih manifestacij«, klerikalci pa stranka dela, in on se je odločil, kot je pozneje pisal, »za stranko dela«, ki se je neumorno udejstvovala med ljudstvom.

Stopil je najprej v Dijaško zvezo, kateri je postal tajnik ter s tem vzel nase največ dela. Takoj je v njej ustanovil telovadni, organizacijski, apologetični, dramatski, pevski, narodnoobrambni, šahovski in književni odsek, ki je izdajal list Alfo.

V Alfo so med drugimi pisali Ivan Pregelj, Jože Lovrenčič, Lojze Res, Peter Butkovič in France Bevk.

ZAKAJ JE POSTAL DUHOVNIK?

Po zrelostnem izpitu na nemški realki je Virgil šel v Gradec na trgovsko visoko šolo, a se je kmalu prepričal, da si ni izbral pravega poklica.

Po tehtnem premisleku je sklenil postati duhovnik. Njegovi starši so kar zastrmeli.

Ta poklic si je odbral, ker je bil uverjen, da tako lahko najbolj koristi svojemu ljudstvu. Do tega spoznanja je prišel, ko je na Goriškem predaval po deželi ter se pri tem seznanil z župnikom Ivanom Kovačičem v Podmelcu.

Kovačič je ustanovil prosvetno društvo, čitalnico in knjižnico, posojilnico in hranilnico, da iztrga ljudstvo iz rok oderuhov, ter prirejal predavanja za predavanjem. »V nedeljo«, je pozneje napisal Šček, »se nisem mogel načuditi, kako stoji mladina pred knjižnico in nestrpno čaka: „Jaz bi čital Finžgarjevo Pod svobodnim soncem“, „Jaz želim zadnjo Meškovo knjigo“, „Ali imate Tavčarjeve povesti?“ — Tak je torej pravi slovenski duhovnik.«

»Misel, da je duhovnik stan, ki more za narod največ storiti«, — nadaljuje Šček —

»mi ni šla več iz glave. Kaj naj pomeni za Slovence slovenski Tržačan, ki je postal doktor na trgovski šoli, se oženil in živi zdaj z družino v Milanu? Če bo postal voditelj pri največjem podjetju, kaj bo to za narod?«

ŠČEK PRI SV. IVANU

Tak plemenit, nesebičen nagib je torej Virgila gnal, da je postal l. 1914 duhovnik.

Njegovo prvo službeno mesto je bilo pri Sv. Ivanu v Trstu, kjer se ga starejši ljudje še danes dobro spominjajo. K Sv. Ivanu je prišel v času, ko je začela kmalu divjati prva svetovna vojna ter prizadevala zlasti revnim družinam neznanke skrbi.

Družinski očetje, so bili pri vojakih, njihove žene in otroci pa niso spčetka prejeli nikake državne podpore. Kako naj matere, ko nimajo nobenih dohodkov, preživljajo otroke? »Poznal sem družine od vrdelske postaje do Ljudskega vrta, kamor je segala naša župnija«, — je pozneje napisal Šček — »ki so prodale pohištvo, skoro vse odeje in perilo, le da bi se mogle kako preživiti.«

Temu stanju se je socialno globoko čuteča Ščekova priroda z vso silo uprla. Sestavil in priobčil je letak »Klic ubogih«, ki je v javnosti zbudil pozornost, ter zbral okoli sebe mlade dijake, katerim je bilo naloženo, naj zbirajo od hiše do hiše prispevke za reveže. V prvem tednu so nabrali nekaj tisočakov.

Naposled se je Šček javil pri vojaškem poveljniku Trsta, mu predložil dokaze, kako ljudje gladujejo in celo od lakote umirajo, ter ga prosil, naj dà proti plačilu Svetovničanom na razpolago potrebno moko. Poveljnika so Ščekove besede tako ganile, da je njegovi prošnji takoj ugodil.

Nato je Šček najel pekarno pod župniščem, kjer so dnevno spekli na stote kruha. Njegovi v klub organizirani dijaki so skupno z njim natančno določali, koliko kruha pripada dnevno tej ali oni družini.

Nadaljevanje na 10. strani

Možje iz vodstva kršč. socialnega gibanja na Goriškem iz dobe po I. svetovni vojni. Z leve proti desni — spodaj: Leopold Kemperle, dr. E. Besednjak, dr. J. Bitežnik, Virgil Šček, Anton Vuk; zgoraj: dr. T. Simčič, dr. A. Kacin, dr. J. Kralj, dr. Simoniti, ing. Pegan, ing. J. Rustja, prof. R. Bednarik.

Nekaj dokazov o Ščekovi iznajdljivosti

REŠEVANJE SLOVENSKEGA JEZIKA

Malokdo je pod fašizmom tako trpel v srcu kakor gospod Virgil. Vedel je predobro, da narodu grozi smrt. Slovenske šole so bile zatrte, slovenski tisk uničen, slednje kulturno delo onemogočeno, vsakemu narodno čutečemu človeku je zijala naproti košfinacija. Vse to je moža neizrekljivo bolelo. Ker drugače ni mogel, se je oprijel edine rešilne deske: cerkve. V avberski cerkvi je vpeljal reševanje slovenskega jezika in slovenske kulture.

Ob nedeljah pri popoldanskem bogoslužju so nastopali pred blagoslovom fantiči ali deklice z lepo in skrbno pripravljeno, dobro naučeno versko deklamacijo. Prej je ustanovil Dekliško zvezo in dal dekletom nalogo, da so otroke pripravljale na te nastope. Pri večjih slovesnostih kakor n. pr. ob miklavževanju je gospod povabil vse okoliške duhovnike, ... da bi to videli in, kar je glavno, da bi tudi sami posnemali. Tedaj so nastopali deklamatorji v večjem številu. Svojo nalogo so prednašali glasno, čustveno in z živahnimi kretnjami, kakor bi hoteli pokazati, da smo narod, ki noče umreti. Starejši duhovniki so debelo gledali in majali z glavo, mlajši so si mislili svoje. To je bilo sicer nekaj novega, toda nihče ni mogel reči, da je zoper cerkvene predpise.

NENAVADNI SVETI VEČERI

Prav poseben značaj so ti nastopi imeli na sveto božično noč. Oblečeni kakor pastirji so prišli malo pred polnočjo otroci v cerkev, v rokah so nosili svetilke »fegarčke« in palice in med petjem božičnih pesmi so prinesli Jezusčka v jaslice.

Primernih deklamacij pri tem je bilo seveda nič koliko. Vse je znal gospod Šček tako pripraviti, da je pri tem sodelovala vsa župnija, posebno seveda dekleta. On je bil pri vsem neviden. Podobno je zaživela župnija pri vseh cerkvenih praznikih in ljudstvo je bilo s cerkvijo povezano kot nikjer drugje.

POSTAVIMO SI SPOMENIK

Misel, da smo po fašizmu obsojeni na smrt, Ščeku ni šla iz glave. Zaupnemu prijatelju je tožil: »Ti, ali moramo zares izginiti? Naši sovražniki to hočejo, ljudstvo je pa brez hrbtenice. Koliko naših ljudi je v njihovi službi ter sprejema vlogo Judeža Iškarijota. O Bog kako me vse to boli...«

Tedaj se je odločil, da poslika avbersko cerkev po domačem umetniku Tonetu Kralju, ki mu je najbolj ugajal: »Naj pa cerkev priča, da smo tu nekoč bili Slovenci!«

Poleg originalnih slik, ki naj kažejo domačo farno zgodovino, je Šček dal preplesti vso cerkev podolgoroma in počez s slovenskimi napismi iz svetlega pisma. »Hvalite Gospoda vsi narodi!« - »Dema me je zapustil, ker ljubi ta svet... sam Luka je pri meni.« - »Daj mi glavo Janeza Krstnika« - »In tvojo lastno dušo bo presunil meč.«

Na zunanjem levem cerkvenem oglu je dal vklesati napis: »Gospod, ne spominjaj se naših hudobij... ker smo v veliki revii...« Nad velikim oltarjem stoji glavna slika s sv. Miklavžem, kateri kaže potapljaočim se Slovincem rešitev, ki bo prišla od Boga. Ob strani ji je

kot triptikon dal postaviti sv. Cirila in Metoda v nadnaravni velikosti z glagolico v knjigi.

O Kraljevi slikariji je šel glas po vsej deželi. Množice so od blizu in daleč romale v Avber gledat slike. Po časopisju članki hvale in graje. Ščeka pa vse to ni niti najmanj prizadelo, stal je vedno nad vsakdanjostjo. Prav to deljeno mišljenje mu je vdahnilo novo misel: v kot ob stopnišču na kor je postavil majhno nizko mizico, nanjo je dal nekaj pol papirja, pero, črnilnik in povabilo, naj vsak obiskovalec zapiše o slikariji svojo sodbo ali obsodbo.

Napisane kritike so napolnile majhno knjigo. Gospod Šček je dal vse pole zvezati v knjigo, ki je še sedaj v avberskem župnijskem arhivu in predstavlja pravi muzej hvale in graje. Podpisani so domačini in razni Kraševci, pa tudi študentje, umetniki in umetniški zgodovinarji.

VZIDANI KEMBLJI

Leta 1930 je Italija vrnila cerkvene zvonove, ki jih je bila Avstrija odvzela med prvo svetovno vojno. Vlada je zahtevala tudi vse ostanke starih zvonov, posebno še kemblje. Vsi so jih hiteli dostavljati livarnam, ne pa tako Šček. Kemblji so mu bili edini spomin na zvonove, ki jih je bilo kupilo verno slovensko ljudstvo. Zato jih je skril globoko v temo in pisal livarni: Naših kembljev ni več videti!

Ko so bili novi zvonovi postavljeni in obešeni ter so oblastniki odšli, je Šček dal kemblje vzditati v trd cement na severni strani cerkve. Pol so bili v zidu, pol na svetlem, da bi pričali, tako so oni, ki so stoletja spremljali slovensko ljudstvo in njegovo trdo življenje, še vredni, da gledajo rodove za rodovi ter molče govore, da klavrno končajo vsi tisti, ki naš narod krivično tlačijo ter ga hočejo uničiti.

OBISK TRŽAŠKEGA ŠKOFA

Da bi bolje nadzorovala nevarnega Ščeka, so fašistična oblastva postavila v hišico med Avberom in Ponikvami posebno oglednico, ki je prihajala vsak večer k njemu z vprašanjem, kdo ga je tisti dan obiskal. Tem fašistom je navihani gospod Virgil nekoč tako zagodel, da jim je postala usodna. Lepega dne pridrdra v avbersko župnišče tržaški škof msgr. Fogar, ki je gospoda Virgila zelo cenil. Po pol urici živahnega pomenkovanja se škof odpelje.

Zvečer črni možje: »Kdo Vas je danes obiskal?« - Neki človek iz Trsta. - »Ime?« - Msgr. Fogar. - »Njegovo civilno stanje?« - Še fant. - »Njegov poklic?« - Premetava papir. - »Stanuje?« - Trst, via Cavana 16, I. nad., desno.

Možje so odšli... toda po nekaj dneh so bili odpoklicani.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

Nadaljevanje z 9. strani

PRI STAREM SV. ANTONU

Tedaj je škof premestil Virgila kot kaplana v Staro mesto. To je bilo l. 1917.

Samo po sebi se razume, da se je Šček takoj začel zanimati za Slovence v župniji. Na griču sv. Vida, kjer je našel še ostanke slovenskih kmetij, ki so danes že izginile, je stopil v stik s stotinami slovenskih železničarskih družin. Ugotovil je, da sta pri Sv. Vidu delovali že italijanska in nemška ljudska šola, a da Slovenci niso imeli nobene.

Ta krivica je Ščeka do dna duše zbolela. Kot človek dejanja je takoj spoznal, kaj je treba storiti. Uvidel je, da je potrebno nemudoma ustanoviti za okraj Sv. Vida podružnico Družbe sv. Cirila in Metoda, ki naj tu ustanovi slovensko šolo.

Za to misel je navdušil tudi ravnatelja dnevnika

Edinosti g. Cotiča, s čigar pomočjo je bil sklican ustanovni občni zbor v neki gostilni ulice Lazzaretto Vecchio.

Za predsednika je bil izvoljen Cotič, za tajnika pa Šček, ki je s tem spet vzel na rame glavno delo. On je tudi organiziral zbiranje prispevkov v naših krajih in ostali Sloveniji. Med prvimi, ki so poslali po sto kron podpore, sta bila znani slavist dr. Anton Breznik in notar v Ajdovščini dr. Lokar.

Zbiranje je bilo tako uspešno, da so se lahko že po nekaj mesecih dogovorili za nakup hiše v ulici Franca. Vodstvo Družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani je bilo tako navdušeno, da je Ščeka v znak priznanja povabilo, naj on predlaga voditelja nove slovenske šole.

Ker je pa medtem zasedla naše kraje Italija, so Ščekovi načrti na žalost padli v vodo.

Nadaljevanje prihodnjič

IZ KULTURNEGA SVETA

* V okviru salzburškega festivala so posvetili tudi troje novih bronastih vrat tamkajšnje stolnice, ki je bila med vojno hudo poškodovana. Glavna vrata je izdelal italijanski kipar Giacomo Manzù iz Milana, dvoje stranskih vrat pa dva avstrijska kiparja. Reliefe in vseh vratih simbolizirajo »vero, upanje in ljubezen«.

* Avstralski dirigent Vaughan pravi, da so vsa Verdijeva dela v teku časa tako popačili, da skoro nobena nota ni več taka, kot jo je zapisal Verdi. »Verdi ni več Verdi«, pravi Vaughan.

* V Milanu so izpustili iz umobolnice »anahronističnega slikarja« Nunzia Guglielma, ki je 15. junija poškodoval Raffaellovo sliko: Marijina poroka, ker se svet ni zmenil za njegovo »umetnost« in je moral živeti v revščini. Toda če bi se vsi reveži in tisti, ki nimajo uspeha v življenju, spravili nad znamenite slike...

Zanimivosti

Najbolj čuden priimek na svetu nosi neka francoska družina. Glasi se »Tisoč sedemsto devaindevetdeset«.

Ena najbolj čudnih navad je še pred pol stoletjem vladala na nemškem dvoru. Kadar se je kak mladi princ pregrešil, niso njega našeškali, marveč vpričo njega kakega najetega dečka iste starosti. Princa se vzgojitelj ni smel dotakniti, najetega oslička so pa odškodovali z denarjem.

NAJLEPSE KNJIGE NISO NAPISANE S ČRNILOM, MARVEČ S SRCNO KRVJO. (Buck)

ZA NAŠE ZDRAVJE

O PREHRANI PRI MALOKRVNOSTI

Ker je malokrvnost zelo pogost pojav, je nujno, da o njem spregovorimo. Malokrvnež je bledikast, utrujen, apatičen, brez zanimanja in brez veselja do dela. Da preprečimo malokrvnost, moramo skrbeti, da je hrana raznovrstna ter da vsebuje zadostno količino železa. Pri lahkobolnih malokrvnosti se stanje hitro popravi, če uživamo več mesa. Zelo priporočljivo je jesti v ta namen mnogo jeter, ledvic in možganov. Od sadježev priporočajo orehe, lešnike in mandeljne. Pri hujših pojavih pa je treba uživati večje količine praženih jeter (najmanj 4 obroke na teden). Jetra lahko zmeljemo surova ter jih damo v juho ali jih pomešamo med razne pireje; tudi jetrne pastete so zelo priporočljive.

Za malokrvne je zelo na mestu tudi dieta z večjimi količinami beljakovin. Mleko, kot znano, vsebuje malo železa. Organizem najbolje izkorišča železo neposredno iz hrane; v obliki zdravil je izkoriščanje slabše. Živila, ki vsebujejo mnogo železa so jetra, rumenjaki, grah, črni kruh in sir. Dnevni jedilnik malokrvnih naj vsebuje naslednje: zajtrk — mleko s črnim kruhom, jajce in sadje; kosilo — jetra, zrnato sočivje, špinata, gobe, sir, orehi ali lešniki; večerja — kot kosilo, le jetra nadomestimo z jajci.

NEKAJ ZA SMEH

TONCEK RAZMISLJA

«Mislim, da je najbolj neumna pi-jaka kava! Najprej jo pražijo, da postane črna, potem ji dodajo mleka, da bi bila bela. Poleg tega ji dodajo cikorije, da bi bila bolj grenka, ter jo nato osladijo, da je sladka. Nazadnje jo kuhajo, da postane vroča in nato pihajo vanjo, dokler se ohladi.»

V NEKEM URADU

— Gospod šef, v moji pisarni vsi spijol
— Zaradi tega pa me res ni bilo treba zbuditi!

Vožni red vlakov

ODHODI IZ TRSTA

0.20 B Opčine - Ljubljana - Beograd - Reka
4.00 P Videm
5.18 P Portogruaro
5.28 P Videm
5.37 P Opčine
6.00 R Benetke - Milan
6.20 B Benetke - Rim - Milan - Turin - Zürich
6.35 P Videm
6.58 P Opčine
7.15 P Tržič (samo ob delavnikih)
8.10 B Benetke - Rim - Milan
8.20 B Videm - Trbiž
8.43 B Videm - Trbiž - Dunaj - Pariz - Amsterdam
8.48 B Opčine - Ljubljana
9.43 P Videm
10.15 P Benetke
12.20 B Videm
12.30 P Videm
12.53 R Benetke
13.30 P Benetke
13.45 P Opčine
14.25 P Videm
14.41 B Benetke - Milan - Pariz - Calais
16.10 B Opčine - Reka - Ljubljana - Beograd - Atene - Istanbul
16.20 P Videm
16.50 B Benetke - Bari
17.00 P Benetke
17.37 P Videm
17.53 P Opčine
18.30 P Portogruaro
19.10 B Videm - Trbiž - Dunaj - München
19.30 P Cervignano
20.07 P Opčine
20.17 P Videm
21.10 B Benetke - Milan - Genova - Turin - Ventimiglia - Marseille
21.50 P Videm
22.15 B Rim

PRIHODI V TRST

1.05 B Videm
5.30 B Beograd - Zagreb - Ljubljana - Opčine
6.24 P Cervignano
7.05 P Opčine
7.18 P Videm
7.30 P Portogruaro
7.38 B Turin - Milan
8.07 P Videm
8.25 B Rim
8.32 B Videm
9.17 P Videm
9.38 B Marseille - Ventimiglia - Genova - Turin - Milan - Benetke
9.50 B München - Dunaj - Trbiž - Videm
11.39 P Opčine
11.50 B Videm
12.05 R Benetke
13.30 P Bari - Rim - Benetke
14.05 B Istanbul - Atene - Beograd - Ljubljana - Reka - Opčine
15.12 P Videm
15.32 B Calais - Pariz - Milan - Benetke
16.50 P Videm
17.18 P Opčine
17.30 B Trbiž - Videm
18.11 P Tržič (samo ob delavnikih)
18.50 P Portogruaro
19.03 R Benetke
19.55 P Videm
20.03 P Ljubljana - Opčine
20.32 B Pariz - Milan - Rim - Benetke
21.08 P Videm
21.18 R Milan - Benetke - Mestre
21.44 P Opčine
21.11 B Amsterdam - Dunaj - Trbiž - Videm
22.46 P Benetke
23.50 B Zürich - Turin - Milan - Rim - Benetke
B brzi
P potniški
R najhitrejši

Iz kulturnega sveta

* Ustanovljen je bil mednarodni Center za gledališko zgodovino, ki bo imel svoj sedež v Benetkah. Vodil ga bo kot predsednik znani italijanski gledališki kritik Goffredo Bellonci iz Rima.

Izmed francoskih pisateljev še vedno največ prevajajo Jules Verneja, ki je znan po svojih fantastičnih romanih in potopisih, katerih napovedi so se kasneje uresničile. Lani je doživel Jules Verne 90. obletnico, medtem ko so prevedli le 53 del slovitiga Balzaca. Kakor kaže, je literarni okus ljudi še vedno usmerjen k lahki obliki pripovedništva.

V Parizu prodajajo od časa do časa na dražbi dragocene rokopise zgodovinskih osebnosti. Vzklicne cene so po navadi precej visoke. Pred kratkim so prodali za 840.000 frankov lastnoročno pismo kralja Ludvika XVI., naslovljeno leta 1789 na predsednika Bailya zaradi sklicanja narodne skupščine. Drugo redko pismo na treh straneh je pisal Napoleon grofu Montesquieuju decembra 1812. V njem poroča cesar o zmagi pri Berezini, kjer je ujel 10 tisoč Rusov, 8 zastav in 12 topov. To pismo je bilo prodano za 625 tisoč frankov.

Marsikateremu bralcu gotovo ni znano, da je ena izmed najbolj prevajanih slovenskih knjig Jurij Kozjak, povest Josipa Jurčiča iz dobe turških vpadov. Prvi prevod je izšel leta 1936 v Parizu, italijanski leta 1947 v Milanu, angleški in kitajski 1953, nemški pa lani. Japonski je ravnokar v tisku. Pripravljeni pa so še češki, poljski, madžarski, armenski in latinski prevodi. Jurčičeva povest si je res že osvojila svet.

DROBNI NASVETI

- Če pri stepanju beljaka pridenemo v sneg žličko vode, dobimo precej več snega.
- Da gumijasti predmeti prehitro ne popokajo, jih namočimo v raztopljen parafin.
- Duh po ribah, čebuli in sličnih rečeh izgine iz posode, ako pridenemo vodi za pomivanje nekoliko kisa.
- Z navadnim kislim mlekom odpravimo lahko rjaste madeže s perila.
- Kadar peremo volneno blago, moramo paziti, da ga izpiramo v prav tako topli vodi, v kakršni smo prale.
- Če so čevlji od dežja mokri in zato trdi, jih umijemo s toplo vodo in jih nato namažemo z ricinovim oljem.
- Skrivljeno kuhinjsko desko zravnamo s tem, da jo za 24 ur denemo na ravno mizo med dva mokra prtiča.

VELIKI SAHOVSKI TURNIR V PORTOROŽU

V ponedeljek se je v Portorožu pričel mednarodni šahovski turnir, ki se ga udeležuje 21 šahistov, in sicer 11 velemojstrov ter 10 mednarodnih mojstrov. To tekmovanje je gotovo največji letošnji šahovski dogodek na svetu. Ker so prisotni šahovski velikani, kot so Talj, Petrosjan, Bronstein, Gligorić in Panno, bodo borbe izredno hude. Po zasedbi je torej letošnji mednarodni turnir eden najpomembnejših. Doslej so odigrali tri mednarodne turnirje: prvi je bil leta 1948 v Saltjoebadenu, drugi leta 1952 v Stockholmu in tretji leta 1955 v Goeteborgu. Na teh tekmovanjih so se najbolj izkazali Rusi: dvakrat je zmagal Bronstein in enkrat Kotov.

Potem ko so se zaključila srečanja v 9 konskih turnirjih, je portoroško tekmovanje odločilnega pomena za vstop v turnir sedmorice kandidatov, od katerih bo najboljši lahko izzval svetovnega prvaka dr. Botvinika. To sedmorico bodo tvorili Smislov, Keres in tisti šahisti s portoroškega turnirja, ki osvoje prvih 5 mest.

V Portorožu je prisotnih 21 igralcev, ki so zmagali srečanja v posameznih conah. Ti so: Panno, Rossetto in Sanguinetti (Argentina); De Greiff (Kolumbija); Fisher in Serwin (ZDA); Fister (Kanada); Talj, Petrosjan, Bronstein in Averbah (Sov. zveza); Gligorić in Matanović (Jugoslavija); Filip in Pachman (Češka); Neukirch (Bolgarija); Larsen (Danska); Olafsson (Islandija); Szabo (Madžarska). Za prvo mesto se bosta verjetno borila sovjetska velemojstra Bronstein in Talj, za ostala mesta pa Gligorić, Petrosjan in Szabo.

Največ zanimanja je za igro Rusa Bronsteina, ki je že s 16. letom postaj mojster. Zmagal je doslej na več turnirjih ter celo zaigral neodločeno

Športni pregled

(12:12) s svetovnim prvakom Botvinikom, tako da mu je manjkalo le pol točke za osvojitve častnega naslova svetovnega prvaka.

Drugi velik favorit je 23-letni Rus Talj, ki je dvakrat zaporedoma osvojil prvenstvo v Sovjetski zvezi, kar je doslej uspelo samo Botviniku in Keresu.

Čast jugoslovanskega šaha bosta branila Gligorić in Matanović. Oba sta znana zaradi gotove igre in svojega velikega znanja. Madžar Szabo se že četrtrič udeležuje mednarodnega turnirja in je doslej dosegel prav lepe uspehe. To velja tudi za nordijskega prvaka Olafssona ter za mladega velemojstra Larsena. Pachman se je častno izkazal na vseh dosedanjih turnirjih. Argentinci pa mnogo pričakujejo od mladega Oscarja Panna.

Najmlajši igralec v Portorožu je Amerikanec Fisher, ki se je rodil v Chicagu leta 1943. Šah igra že od 6. leta in je s 14. leti postal prvak ZDA. Na letošnjih tekmah za prvenstvo Amerike ni izgubil niti enega srečanja in zato njegovi rojaki govore o njem kot o »največjem čudežu« v zgodovini šaha.

NEKAJ O JUGOSLOVANSKEM ŠPORTU

Na lestvici najmočnejših držav na svetu je Jugoslavija, kar zadeva šport, na precej višjem mestu, kot bi ji pripadalo po številu prebivalstva. V telesnokulturnih organizacijah je včlanjenih skoraj še enkrat več ljudi kot pred vojno. Jugoslavlani so dosegli že velike uspehe tako na tekmovanjih doma kot v tujini. Naj opozorimo predvsem na odlične

izide, ki so jih dosegli vaterpolisti. Jugoslovanska državna reprezentanca sodi med najboljše na svetu, kar velja tudi za namiznoteniško moštvo. V tujini zelo cenijo tudi jugoslovanski nogomet, saj spada državno moštvo med 8 najboljših ekip na svetu.

Velik ugled uživajo v svetu tudi mnogi posamezniki, od katerih omenjamo samo Mihalica, Lorigerja in Bezjaka, da ne govorimo o jugoslovanskih veslačih, plavalcih, kegljačih, rokometiših, jadralnih letalcih itd., ki so prav tako mnogo pripomogli k športnemu slovesu svoje domovine.

Leta 1932 je bilo v Jugoslaviji 951 športnih društev s 47.760 člani, leta 1938 pa 1411 društev s 63.505 člani, leta 1956 kar 5417 društev s 259.370 člani.

Jugoslovanski športniki imajo stike s 60 državami in so po vojni sodelovali na približno 4200 večjih mednarodnih prireditvah.

ŠPORT PO SVETU

Tenis — Prejšnji teden so v Milanu odigrali finalno tekmo evropske cone Davisovega pokala. Končno zmago je izbojevala Italija z visokim izidom 4:1.

Kolesarstvo — Francoz Scodeller se je uvrstil na prvo mesto na etapni dirki po zahodni Franciji.

V Italiji se je zaključila »dirka dveh morij«. Zmagal je Belgijec Vloeberghs. Krožno dirko po Romagnu pa je osvojil mladi in neznani kolesar Zorzoli.

Avtomobilizem — Anglež Tony Brooks je na vozilu Vanwall zmagal v dirki za veliko nagrado Nemčije. Na tem tekmovanju se je smrtno ponesrečil Anglež Peter Collins, ki je bil brez dvoma eden najboljših dirkačev na svetu.

Lahka atletika — V nedeljo sta se v Bellunu srečali državni predstavniki Italije in Jugoslavije. Po ostri borbi je bil končni izid neodločen 52:52.

GOSPODARSTVO

ZNANOST IN KMETIJSTVO

Minilo je že več tisočletij, odkar je človek spoznal, da z gnojenjem zvišamo kmetijske pridelke. Toda skozi tisočletja so kot gnojila uporabljali samo živalske in človeške iztrebke ter pepel. Rudninske snovi, to je umetna gnojila, so ljudje začeli izkoriščati šele pred nekaj sto leti. Komaj nekaj desetletij pa vemo, da pridelek ni odvisen samo od štirih glavnih prvin: dušika, fosforove kisline, kalija in apna, temveč tudi od mnogih drobnih prvin, kot so železo, žveplo, magnezij, klor itd. Toda medtem se poskusi vedno bolj izpopolnjujejo, ker znanstveniki ne mirujejo.

Borba proti rastlinskim boleznim se je začela komaj pred 100 leti, nekoliko prej pa so pričeli uničevati različni mrčes, a do druge svetovne vojne v tem pogledu nismo mogli zaznamovati posebnih uspehov. Dejstvo je namreč, da so se vse prirodne vede znatno razvile komaj v zadnjih 20 letih. Te vede iščejo sredstva in poti, kako bi človeku olajšale in oslajšale življenje (žal tudi, kako bi ga uničile!). S proučevanjem prirode je znanstvo ugotovilo, da se odkrivajo vedno nova zagonetna področja in da bo človeški duh težko kdaj prodril v vse tajne prirode.

Danes navajamo nekaj odkritij, ki so bila napravljena v zadnjem času in ki obetajo veliko pomoč kmetijstvu.

V rastlinskem svetu

Poskusi za vzgojo pšenice trajnice bodo najbrž kronani z uspehom: prevzgojena pirika (škrada) ne bo več plevel, temveč zlahka pšenica, ki jo homo enkrat vsejali in več let želi.

Za uničevanje mrčesa je danes mnogo sredstev, a znanstvo teži za tem, da bi samo eno sredstvo popolnoma obvarovalo rastlino pred mrčesi. Za pšenico je tako sredstvo že preizkušeno, in sicer Thimet. S tem prahom premešaš semje pred setvijo in pšenično tkivo vsrka toliko prahu, kolikor ga je potrebno, da se uničijo vsi škodljivci.

Sredstvo 2,4 D uničuje plevel med žitom, in sicer tako, da pospeši rast plevela, ki se potem posuši. Neki Jerry Twomey v Winnipegu (Kanada) je primešal med 2,4 D neko rudnino in je potem s tem sredstvom uničil ves plevel med koruzo ter dosegel za 20% višji pridelek.

Prav v zadnjih mesecih mnogo pišejo o giberilicni kislini, katero so odkrili Japonci. Pravijo, da je ta kislina najučinkovitejši hormon za pospeševanje rasti: ohrovt (vrzote) doseže visokost do 4 metrov, paradižniki rastejo 5-krat hitreje in dajo več plodov, ki dozori mnogo prej; mlada koruza podvoji svojo višino v 72 urah.

Genetiki, to so znanstveniki, ki proučujejo dedovanje, bombardirajo rastline z jedrskimi — atomskimi — izžarevanji in hočejo povzročiti mutacije, to je tvorbo novih vrst. Na ta način so vzgojili neko jaro sorto pšenice, ki kljubuje vsem boleznim.

V živalskem vrtu

Umetno osemenjevanje je danes že zelo razširjeno posebno v govedarstvu in konjarstvu: s semenom enega samca se oplemeni nešteto samic. Znanstveniki pa so si zadali drugo nalogo: krava z odličnimi lastnostmi naj nima

kot doslej samo do 10 telet, temveč na stotine. V ta namen so odvzeli dobri kravi oplodeno jajce in ga vcepili drugi kravi, kjer se je zarodek razvil do otelitve. Ta postopek še ni natančno urejen, a se zdi, da nismo več daleč od časa, ko bodo posebno plemenitim živalim jemali za oplemenjenje godna jajčka, jih umetno oplodili in vcepili v drugo samico.

Perutninarji umorijo na milijone en dan starih piščančkov, ker nočejo petelinčkov, marveč dobre jarčice. Neki kokošerejec pa je odkril postopek, ki nam dovoli, da dobimo po želji petelinčke ali jarčice: če jajca potopimo v raztopino estrogena, ki je ženski hormon, dobimo jarčice; če pa jih potopimo v androgen, ki je moški hormon, dobimo petelinčke.

Toplota okolja vpliva na ljudi in živali. Zato so živinorejci tudi v hlevih začeli držati ustaljeno pogojeno toploto. V vremenslovnem laboratoriju vseučilišča Missouri so to preizkusili pri teletih. Eno skupino so držali pri stalni toploti 10° Celzija, drugo pri 27 stopinjah. Po preizkusnem roku je prva skupina izkazala za 90 kg višjo težo. V nekem vročem poletju so držali eno skupino holštanskih krav pri naravni — vremenski — toploti, drugo skupino pa pri ustaljeni, pogojeni toploti 15° C. Druga skupina je dala za eno tretjino več mleka. — Do podobnih zaključkov so prišli pri kurah: ena skupina je živela pri toploti 28° C, druga skupina pa pri 2 stop.; druga skupina je v istem roku znesla 2-krat toliko jaje kot prva.

Zanimivi so tudi poskusi s silbestrolom, ki je neki ženski hormon. Kroglico silbestrola so spravili pod ušesno kožo nekega vola in njegova teža je zrastle za 23 kg v primeri z drugim volom. Ta hormon so nudili živalim tudi premešanega s krmo. Uspeh je bil, da je žival porabila 12% manj krme kot druga, a pri tem zrastle za 15% več kot običajno.

Navedli smo samo nekaj vprašanj, s katerimi se bavijo znanstveniki ter skušajo pri tem zvišati kmetijsko proizvodnjo. Eno je gotovo: znanstvo bo že poskrbelo, da človeštvo ne izhira zaradi pomanjkanja hrane.

MLEKARSTVO V SOVJETSKI RUSIJI

Mednarodni kmetijski urad (FAO) objavlja v letošnjem majskem vestniku nekaj statističnih podatkov, iz katerih si lahko naredimo vsaj površno sliko o mlekarstvu v Sovjetski Rusiji. Položaj je približno naslednji:

a) Število krav mlekaric ni znano, a ga lahko izračunamo iz drugih števil. V Rusiji mora biti nekaj več ko 30 milijonov glav. Od teh krav je okoli 40% last kolhozov, 5 do 6% last sovhozov (državnih posestev), nekaj nad polovico ali okoli 54% pa je v zasebnih rokah, to je polhoznikov na njihovih obišnicah.

b) Srednja mlečnost krav znaša okoli 1600 litrov na leto, in sicer okoli 1500 litrov pri zasebnih kravah in 2413 litrov pri kravah na državnih posestvih. Tu so tudi ugotovili najvišjo mlečnost, ki je dosegla v nekaterih primerih tudi 5.000 litrov. Podatki za mlečnost na kolhozih niso znani.

c) Celotna proizvodnja mleka hitro narašča, tako da se je od Stalinove smrti do l. 1957 dvignila od 38 milijonov na skoraj 55 milijonov ton. Po Stalinovi smrti so bile namreč ukinjene visoke oddaje mleka po nizko določenih cenah.

č) Če imajo v Rusiji zares 55 milijonov ton mleka na leto, pride na vsakega državljana približno po 270 kg mleka. Proizvodnja mleka v Italiji znaša 7.5 milijona ton in 150 kg na osebo, seveda ne porabijo vsega mleka v svežem stanju, temveč ga večinoma predelajo v maslo in sir, nekaj tudi v mlečni prah in kondenzirano mleko.

d) Mlečna industrija oziroma predelava mleka je dala l. 1957 621.000 ton masla in 123.000 ton sira. Nič pa ni povedano, kaj delajo iz posnetega mleka, potem ko je bila odvzeta tolšča za maslo. Navedena proizvodnja masla daje najmanj 10 milijonov ton posnetega mleka, iz katerega se lahko pridobivajo skuta ali industrijski predmeti, kot so kazein, mlečni sladkor itd.

e) Sovjeti trde, da je znašala l. 1956 srednja potrošnja masla 6.4 kg na glavo, sira pa 1.4 kg. Če računamo, da ima Rusija nad 200 milijonov prebivalcev, bi pri srednji potrošnji 6.4 kg masla na glavo moralo biti na razpolago vsaj 1.280.000 ton masla ali 2-krat toliko, kot je znašala proizvodnja l. 1957. V teh številkah nekaj ni v redu, ker take množine tudi ni mogoče od nikoder uvoziti. Do enakih zaključkov pridemo tudi pri siru.

ZA BISTRE GLAVE

POUCEN PREGOVOR

1. Izgubljeni čas pred vrati; 2. Znani samostan na Dolenjskem; 3. Norveški raziskovalec Sev. ledenega morja; 4. Navada? 5. Mestece v Avstriji; 6. Dežela med Indijo in Pakistanom; 7. Nakaznica jugoslovanske loterije; 8. Francoski učenjak; 9. Češki kralj; 10. Marxov učenec in naslednik; 11. Posnemalec v umetnji; 12. Kuge se je nalezil; 13. Španski slikar; 14. Otok v Sev. ledenem morju.

Črke v prvih dveh prostorih navpično bodo dale ljudski pregovor.

OPOMIN

Mečiti, zaseka, čuvaj, pajki, iskra, Ivanček, zapan, zasmeh, volja, jemati.

Iz vsake besede vzemi po tri zaporedne črke, ki bodo dale lep rek.

KDO JE?

IVKO R. sebičnež

Iz črk sestavi moža, ki je vaščanom dobro znan, a občini v nadlego.

RAČUNSKI PREGOVOR

1 2 3 V 4 — 1 2 5 J 3 T 4 6 J 4 — 7 1 O Z
8 3 M O — 6 4 — V — 8 4 7 2 4 C 5.

Vsaki številki odgovarja enaka črka.

RESITVE OBJAVIMO V PRIHDONJI ŠTEVILKI

21

Za
naše
n
a
i
m
l
a
i
š
e
T
r
u
b
a
d
u
r
j
i

Rumena kača - vladař sveta

44

E. Wallace . R. B.

»Zadet!« je pripomnil policist, ves zadovoljen. Zasišal se je dolg brlizz, nato tekanje in vpitje.

Skozi drugo okno je Lynne opazil kako se usipajo iz podpalubja rumeni možielji; ta je vihtel puško, drugi dolg nož, vsi so pa vpili kot obsedeni. Lynne se je brž umaknil od okna, toda nenaden strel je zadel oknice in ga je ranil na lice. Dvoje puškinih cevi je pomotelo skozi obe okni. Clifford je zgrabil bližnjo in jo potegnil k sebi; medtem je že počil strel. »Na tla!« je zavpil Lynne in potegnil Ivanko k sebi.

Stisnila se je k njemu brez besede.

V tistem hipu so se vrata odprla na stečaj in starka je planila z velikim vriščem iz kabine. Clifford je pokleknil in napel petelina. Obrita kitajska glava je pokukala skozi vrata in se hitro od-

maknila. »Pazi, Cliff!« je opominjal Jože, ki je čepel v kotu in meril s pištolo. »Varčuj s strelji! Imamo jih le malo!«

S krova so se slišala nervozna povelja. Za trenutek sta se pokazali pri okeneih dve črni glavi. Puške, ki so molele skozi okenca so zginile; po krovu se je slišalo, da vlačijo nekaj težkega. Vrata kabine so se spet zaprla, zapah so porinili. »Hitro v malo kabino!« je poveljeval Lynne in potegnil Ivanko s seboj.

Ko je zapiral vrata, je opazil, da so vrgli skozi okno gumijasto cev, ki je začela bruhati močne curke vode, da je bila kabina vsa poplavljenja. Lynne je računal, da bo voda v kabini porušila ravnotežje ladje. Kaj bo potem? Treba je hladnokrvno pričakovati, kaj se bo zgodilo!

»Lynne!« se je zasišal od zunaj Kitajčev glas. »Vrzite orožje skozi okno. Jamčim vam za življenje... Ukazal vas bom izkreati na prihodnji postaji.«

Clifford mu ni odgovoril. Želel si ga je imeti pred sabo, pa čeprav le za eno minuto.

Medtem se je ladja, ki je bila čez mero natovorjena, nevarno nagnila. Jože Bray, ki ga je sunek vrgel v kot k steni, je kmalu imel vodo do vratu. Nekaj časa je parnik drsel dalje v poševni legi, polagoma se je zopet zravnil. Črpalke so prenehale delovati. Lynne, ki je vse zvesto opazoval, se je smejal pod kožo. Toda nenado-

TEDENSKI KOLEDARČEK

10. avgusta, nedelja: Lavrencij
 11. avgusta, ponedeljek: Suzana
 12. avgusta, torek: Klara
 13. avgusta, sreda: Hipolit
 14. avgusta, četrtek: Anastazija
 15. avgusta, petek: Vnebovzetje D. M.
 16. avgusta, sobota: Rok
 17. avgusta, nedelja: Hiacint, Milica
 18. avgusta, ponedeljek: Helena
 19. avgusta, torek: Ludvik
 20. avgusta, sreda: Bernard, Zarko
 21. avgusta, četrtek: Ivana
 22. avgusta, petek: Timotej
 23. avgusta, sobota: Filip

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 6. avgusta si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	622—626 lir
avstrijski šiling	23,75—24,25 lir
100 dinarjev	85—88 lir
100 francoskih frankov	135—138 lir
funt šterling	1720—1760 lir
nemško marko	148—149 lir
pesos	15—16 lir
švicarski frank	144—146 lir
zlato	707—709 lir
napoleon	4700—4850 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 10. avgusta, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos sv. maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Fantazija dunajskih valčkov; 16.00 Slovenski zbori; 17.00 Novela: Ciril Kosmač; »Kruh«; 18.00 Donizetti: Godalni kvartet št. 9 v d-molu; 18.45 Vokalni kvintet »Zarja«; 19.15 »Ko študent na rajžo gre« — mladinska počitniška oddaja; 21.30 Narava poje v pesmi: »Rad bi natrgal jih, rožice«; 22.00 Nedelja v športu.

Ponedeljek, 11. avgusta, ob: 18.00 Dvorak: Simfonija št. 5 v e-molu, op. 95; 19.00 Zenski vokalni kvartet iz Ljubljane; 19.15 Radijska univerza: Industrijska revolucija 19. stoletja: (1.) »Kako je nastala moderna industrija«; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 Berlioz: »Faustovo pogubljenje«, opera v 4 delih. V 2. odmoru, približno ob 21.35: Mala literarna oddaja.

Torek, 12. avgusta, ob: 13.30 Glasba po željah; 18.00 Koncert pianista Pavla Sivica; 18.35 Debussy: »La mer« — tri simfonične slike; 19.15 Širimo obzorja: Tehnika ustvarja nov svet: (6.) »Sončne pe-

ci«; 20.30 Operna glasba; 21.00 Obletnica tedna: zahtevajo tolikšne pažnje kot leseni sodi. Pripravni so pa samo za enotne vrste vin, ki ostanejo v njih nekam surova. Če hočete vino šolati, da bo dobilo prijeten cvet — aromo, ga morate iz cementnih sodov preliti v lesene in ga v njih hraniti. Zato imajo sodobne kleti poleg cementnih tudi lesene sode, kjer hranijo zlasti odbrana vina.

Sreda, 13. avgusta, ob: 11.30 Zena in dom, obzorik za ženski svet; 13.30 Zabavna glasba; 18.00 Ravel: Trio v a-molu; 18.30 Z začarane police: Italo Calvino; »Ošabni kralje«; 18.55 Koncert sopranistke Jelke Rupnikove, pri klavirju Ciril Cvetko — Jugoslovanski samospevi; 19.15 Zdravniški vedež; 20.30 Od melodije do melodije; 21.00 Ivan Tavčar: »Višoka kronika«, radijska igra. Igrajo člani RO.

Četrtek, 14. avgusta, ob: 11.30 Predavanje: »Pes, najstarejša domača žival«; 13.30 Lahka glasba; 18.00 Beethoven: Simfonija št. 1 v C-duru; 19.15 Radijska univerza: Mednarodne organizacije: (7.) »Prhrambena in poljedelska organizacija Združenih narodov«; 20.30 Iz opernega sveta; 21.00 Ilustrirano predavanje: Maloznane ljubzenske zgodbe iz svetovne zgodovine: (5.) »Ivan Cankar in Stefka«; 22.00 Sodobna književnost in umetnost: Luciano Anceschi: »Ameriško pesništvo«, ocena J. Tavčar.

Petek, 15. avgusta, ob: 8.30 Slovenske narodne pesmi; 10.00 Prenos sv. maše iz stolnice Sv. Justa; 16.00 Kmečka godba »Silvo Tamše«; 18.00 Velika dela slavnih mojstrov; 19.00 Pianistični duo Lya De Barberis-Armando Renzi; 19.15 Znanost in tehnika: »Od jadrnice do atomske ladje«; 20.30 Zbor »Emil Adamič«; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Dante Alighieri: Božanska komedija: Pekel. 27. Spev. (V prevodu dr. A. Gradnika - razlaga dr. Janko Jež).

Sobota, 16. avgusta, ob: 11.30 Izleti po naših gorah: (7.) »Viševa skupina«; 15.00 Beethoven: Sonata št. 9 v A-duru za violino in klavir, op. 47; 16.00 Radijska univerza: Zivljenjepisi mislecev: (2.) »Platon«; 17.00 Folklorni ansambel Srečko Dražil; 18.00 Oddaja za najmlajše: Franc Jeza: »Odprava Marko«; 4. oddaja. Igrajo člani RO; 18.45 Schumann: Kvintet v Es-duru, op. 44; 19.15 Umetnost in življenje: »Razstava štirih slikarskih mojstrov v Benetkah«; 21.00 Dramatizirana zgodba: L. N. Tolstoj: »Kreutzerjeva sonata«. Igrajo člani Ljubljanske Drame; 22.00 Cajkovski: Koncert v D-duru za violino in orkester, op. 35.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 501: Za prihodnjo trgatav mi primanjkuje vinska posoda. Ali naj kupim lesene ali cementne sode in kateri so dražji?

Odgovor: Cementni sodi so nekoliko dražji, stanejo okoli 2 tisoč lir za vsak hl prostornine. To velja za sode od 10 do 15 hl. Cementni sodi imajo to prednost, da z njimi laže ravnamo, se pravi, da jih laže peremo, ovinimo in ohranimo. Obenem ne

je začel oštevati kot paglavca, čeprav se je nabiralo okoli svojega bodočega vladarja vedno več rumenih obrazov. Fing-Ho ni odgovarjal; stal je sredi svojih v obleki mornariškega častnika z velikimi zlatimi našitki.

»Vše psovanje, gospod Bray, se mi zdi zelo prostaško,« je dejal vzvišeno »sploh me niti ne doseže. Nesite moje naročilo svojim tovarišem; pozneje se lahko vidimo!«

Jože Bray je dvignil pest, da bi udaril Finga v obraz, toda ta je bliskovito potegnill samokres. Jože je povesil roko, a ni si mogel kaj, da ne bi znova zll ploho psovka na vse Kitajce sveta. Ko je končal, je ohrnil hrbet in se je vrnil k svojim.

»Dobro, Joža moj!« ga je plosknill Clifford po ramenih. »Dobro si se držal! Toda pri čem smo?«

»Kaj hočete? Ima vso tisto do zob oboroženo drhal. Pravi, da nas bo pustil umreti od lakote! Ah, Cliff, če se spomnim, da sem vsega le jaz kriv! Po butici bi se tolkel, če pomislim, da sem tisto harabo jaz, jaz Jože Bray, spravil pokonci...!«

»Toda, ali je on ladijski poveljnik?« je vprašal Lynne.

»Ne, ne; kapitan je... neki črnc, ki nosi polne rokave zlatih trakov. Pravzaprav pa ukazuje on... Fing-Ho.«

»Kdaj so mene prinesli na krov?« je vprašala Ivanka, ki doslej sploh še ni odprla usta. »Z menoj vred je bil še neki drugi nesrečnik, ki je venomer samo tulil. Ves je bil pokrit z odejami, še glavo je imel v vreči. Kdo je neki bil?... Prav smilil se mi je.«

Clifford je brž pomislil na Legggata, a ni ničesar rekel. V resnici pa ni bil Ferdinand Leggat... ta je že počival nekaj ur v vlažni jami, skopani poleg obzidja, ki je obdajalo mračno kitajsko naselje...

Prijetna lipova pijača: V desetlitrsko steklenico ali v veliko posodo stremo 10 dkg presnega lipovega cvetja, ki smo ga posuli z 1 kg sladkorja in zalili z 10 litri vode. Vanjo vlijemo še četrt litra vinskega kisa in sok 2 limon. Posodo tako pokrijemo, da zrak nima dostopa vanjo, in jo pustimo tri dni pri miru. Nato pijačo precedimo skozi gosto in čisto krpo in jo natočimo v steklenice, ki jih postavimo v hladno prostor. **Paradižnikov sok z mlekom:** Zrele paradižnike pretlačimo. Vzamemo tretjino soka in dve tretjini mleka ter sladkorja po okusu. **Svedsko sadno mleko:** Za to mleko potrebujemo različno jagodičevje ter na koščke narezane breskve, ki smo jih posipali s sladkorjem. V vsak kozarec damo dve veliki žlici te sadne mešanice ter dolijemo mleka in dodamo košček ledu. **Breskvino mleko:** Stiri lepe breskvine liste kuhamo 10 minut v 1 litru mleka. Posebej stepemo dva rumenjaka z dvema žlicama hladnega mleka, vlijemo v vrelo mleko in takoj precedimo skozi gosto sito. Pijačo po okusu osladimo.

POLETNI COCKTAIL
Limonin cocktail: Vzemi žlico sladkorja, pol kozarca limoninega soka, tretjino brinjevca in petino mete (mente). **Pomarančni cocktail:** Vzemi tretjino žganja, četjino brandyja in tretjino pomarančnega ali limoninega soka. **Čajni cocktail:** Nekaj mrzlega čaja, nekaj limoninega soka, nekaj ruma in žlico sladkorja. **Limonin cocktail:** Vzemi limonin sok, četrtino brinjevca, sladkor, led in nekaj mineralne vode ali sifona.

Izdaja Konzorcij Novega lista
 Odgovorni urednik Drago Legiša
 Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Franciška 20
 Telefon 29477

ma so se vrata z velikanskim truščem odprla in zrušila pod težo mogočnega curka vode, ki je začela preplavljati kabino.

Znova se je zaslila čivkajoči Fing-Hojev glas: »Naj pride Jože Bray na razgovor; seveda neoborožen!«

Trije možje so se kar na oči pomenili, nato je Jože izročil svoje samokrese Cliffu in odhomotal na poveljniški most. Fing-Ho ga je pričakoval zavarovan za balami bombaža in z napetima samokresoma v rokah.

»Vrzi proč tisto orodje, strahopetec podli,« je Jože zarjul nanj »in nehaj igrati komedijo!«

Fing-Ho je potisnil orožje v tulec. »Gospod Bray, zdaj pa ni ugoden trenutek za prerekanje...«

»Nehaj s svojim filozofskim gobezdanjem.« ga je spet prekinil Jože. »Brž nas položi na suho, če hočeš rešiti vrat pred zanko, ti baraba stara!«

Zelo žal mi je, gospod Bray, toda kar Vi želite, sega preko mojih...«

»Boš nehal s svojimi zabitimi izgovori!« je spet zarohnel nanj njegov nekdanji zaščitnik. Nadaljeval je z naglo ploho takih psovka, da bi se jih vsak razkladalec v pristanišču sramoval.

Fing-Ho je prenesel ploho, ne da bi trenil z očesom. Ko se je stari Jože ves upehan odločil za kratek premor, je mirno vpadel z besedo:

»Čemu si tako kvarite pljuča, gospod Bray? Prepričajte raje svoje tovariše, naj mi izroče orožje in jaz vam dam častno besedo, da se ne bo nikomur niti las skrivil. V nasprotnem slučaju... pa z gladom. Kar se pa Ivanke tiče...« »Kar se gospodične Bray tiče, boš rekel, gobec nesramni!« je postal Jože ves rdeč kot puran in ga

(Dalje)